

บทที่ 5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญ

ลำดับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพลังทางการเมือง
กลุ่มผลประโยชน์สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปต่อร่างรัฐธรรมนูญ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องของกลุ่มการเมืองต่างๆ เพื่อก่อ
กระแสคิมหาชน ซึ่งเป็นกรอบอ้างอิงทางการเมือง เรียกร้องรัฐธรรมนูญฉบับที่เรียกว่า ฉบับ
ประชาชน อีกทั้งยังเป็นภาพสะท้อนสภาพการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ ในการกด
ดันสมาชิกวุฒิสภาในการรับร่างรัฐธรรมนูญและเพื่อที่จะให้สอดคล้องกับสมมติฐาน เป็นเหตุผล
ประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ก่อรูปเป็นมคิมหาชน ผู้เขียนจะลำดับความสำคัญของเหตุการณ์
ที่น่าสนใจที่เป็นบริบทภายนอกวุฒิสภา ภายหลังจากที่สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการจัดทำ
ร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จในวันที่ 1-27 กันยายน พอดีประมวลให้เห็นภาพรวมโดยสังเขป ดังนี้

1-3 กันยายน 2540 ...(ช่วงก่อนการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญ)

เวลา 11.30 น. ที่รัฐสภากลุ่มตัวแทนสภาองค์กรนายจ้างแห่งประเทศไทยนำ
โดยนายอนันตชัย คุณานันทกุล ประธานสภาองค์กรนายจ้างฯ ยื่นหนังสือ
และช่อดอกไม้ให้แก่นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธาน ส.ร. และนายวันมูหะ
หมัดคนอร์ มะทา ประธานวุฒิสภา เพื่อสนับสนุนให้รับร่างรัฐธรรมนูญโดย
เขากล่าวว่า คณะกรรมการนายจ้างเห็นว่า เนื้อหาในร่างรัฐธรรมนูญ แม้มี
บางส่วนที่ต้องแก้ไข แต่โดยภาพเห็นว่า ควรสนับสนุนให้ออกมาใช้เป็น
กติกาใหม่ของประเทศ¹

- ในขณะเดียวกันที่หอประชุมกองทัพบก พลอ. ชาญ บุญประเสริฐ เสนาธิ
การทหารบกกล่าวถึงในการสัมมนา “ยุทธศาสตร์พัฒนากับการปฏิรูปการ
เมือง” ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยกองทัพบก และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก คณะ
อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ในคณะกรรมการณรงค์เพื่อปฏิรูปการเมือง
ท่ามกลางนายทหารระดับพันเอกประมาณ 400 คน ตอนหนึ่งว่า ปัญหาที่

¹ มติชน (2 กันยายน 2540) : 10.

ประเทศกำลังประสบอยู่คือ ปัญหาทางด้านการเมือง เป็นตัวหลักที่ทำให้เกิด ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจตามมา อันเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ “ปัญหาทางการเมืองเริ่มจากพรรคการเมืองที่จะทำความยุ่งยากให้รัฐบาล เพราะเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรคมีนโยบายแตกต่างกันและปัญหาการจัดตั้งพรรคไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีพื้นฐานอุดมการณ์ทางการเมืองที่แท้จริง แม้จะมีสมาชิกมากมายแต่ไม่มีความหมายอะไร รากเหง้าของปัญหาทางการเมืองเกิดจาก ส.ส. หรือผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่มีการซื้อสิทธิขายเสียงกัน ถือว่า สร้างความเสียหายให้กับระบบการเมืองมาก และปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงคือ ปัญหาเศรษฐกิจ เพราะที่ผ่านมาเราใช้เงินเกินตัว ใช้ของนอกฟุ่มเฟือย สร้างหนี้มาก โดยเฉพาะหนี้จากภาคเอกชน ไม่มีพื้นฐานในการรองรับ นอกจากนี้ปัญหาด้านสังคม สังคมไทย กำลังป่วยเพราะขาดจริยธรรม คุณธรรมคนไทยขาดวินัยแห่งชาติ เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ระบบราชการยังมีปัญหา เพราะเป็นเหมือนพรรคการเมือง พรรคใหญ่ที่ปกครองมานานมีผลประโยชน์ไม่มีความคล่องตัว เกิดความอึดอัด เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ ต้องมีการปฏิรูปการเมือง เพื่อให้ระบบราชการเกิดความคล่องตัว แต่ต้องค่อยเป็นค่อยไป

- พล อ. ชาญ ยังกล่าวอีกว่า ขณะนี้ประชาชนทั้งประเทศมีความหวังว่า รัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. เป็นยาวิเศษ แน่แน่นอนว่า เป็นฟางเส้นสุดท้ายหรือเป็นขอนไม้สุดท้ายที่จะพึงได้ และเขายังกล่าวในเชิงข่มขู่อีกว่า “เมื่อตกลงกันไม่ได้พูดจากันไม่รู้เรื่อง ผลประโยชน์ขัดกัน ถ้าผลออกมากระทบต่อเสถียรภาพของบ้านเมือง เราก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง² จึงเท่ากับว่า ทหารมีท่าทีที่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่แล้วเพียงแค่จะขอฟังอภิปรายก่อนเท่านั้นเอง
- ที่กรมตำรวจ เวลา 14.00 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลได้เรียกประชุมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหารือเกี่ยวกับการหาข่าวและข้อมูลของบรรดากำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่คาดว่าจะออกมาเคลื่อนไหวสนับสนุนและคัดค้าน การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 4-5 กันยายน โดยมีการวิเคราะห์สถานการณ์ของกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่จะออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านและ

² เรื่องเดียวกัน

กลุ่มประชาชน นักศึกษาที่สนับสนุน ซึ่งคาดว่ากลุ่มผู้ใหญ่บ้านจะปักหลักหน้าลานพระบรมรูปทรงม้า ส่วนกลุ่มนักศึกษาและประชาชนที่สนับสนุนจะปักหลักบริเวณหน้ารัฐสภา มีการกำหนดให้ตำรวจสันติบาลระดับผู้กำกับหาข่าวและประเมินความเคลื่อนไหวทั้งสองฝ่ายตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งสันติบาลประเมินว่า กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านที่จะเดินทางเข้ามาคัดค้านเป็นกลุ่มจากภาคเหนือ 70,000 คน ภาคอีสาน 10,000 คน ภาคกลาง 6,000 คน ส่วนภาคใต้คาดว่า มีการเคลื่อนไหวน้อย ส่วนกลุ่มนักศึกษาที่สนับสนุนจะมีกลุ่มนักศึกษารามคำแหงเป็นหลัก และมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ รวมประมาณ 3,000 คน³

- พล. อ. มงคล อัมพรพิสิฏฐ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด วุฒิสมาชิกบอกว่าทหารมีคณะทำงานพิจารณาข้อดี ข้อเสีย ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ไว้แล้ว โดยส่วนใหญ่มีข้อดีมาก โดยเขาแสดงทัศนนะว่า⁴ “ผมเป็นห่วงบ้านเมืองต้องการให้ข้อขัดแย้งเรื่องรัฐธรรมนูญจกคอยู่ในสภา ไม่อยากให้โบเชียว โบเหลียงต้องออกมาเผชิญหน้ากัน ไม่อยากให้แต่ละฝ่ายใช้กำลัง แต่ถ้ามีการเผชิญหน้า ก็ต้องเป็นเรื่องของตำรวจที่ต้องคอยดูแล...ไม่ได้ขอให้คนมีความเห็นตรงกัน แต่ขอให้พูดกันด้วยเหตุผล ในสถานการณ์อันสมควร อย่าออกมาแสดงความคิดเห็นที่เตรียมการกันไว้เลย เรื่องนี้ทั้งฝ่ายสนับสนุนก็มีการแสดงความคิดเห็นกันทางทีวี ถ้าคนไทย 60 ล้านคนช่วยกันพูดช่วยกันเดินมันคงจะยุ่ง คงจะต้องยอมรับกติกา อยากขอร้องกลุ่มคนที่สนับสนุนและต่อต้านรัฐธรรมนูญอย่าออกมาเลย ฟังวิทยุ คู่มืออยู่ในบ้านหรือเขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปให้สมาชิกรัฐสภาก็ได้...
ตอนนี้ห่วงอยู่ 2 เรื่อง คือ 1. เรื่องเศรษฐกิจที่ต้องช่วยกันแก้ไขให้ได้ จะปล่อยให้คนออกมาทะเลาะกันไม่ได้แล้ว เศรษฐกิจจะแย่กว่านี้ ต้องช่วยกันทุกฝ่ายให้เศรษฐกิจไทยไปรอด โครงสร้างพื้นฐานของไทย ยังดีเพียงแต่ขาดความเชื่อมั่น ทหารพร้อมช่วยเหลือทุกอย่างเว้นการปฏิบัติ 2 เรื่อง การเมืองไม่รู้จะช่วยยังไง ได้แต่ขอร้องอย่าให้ออกมาชนกัน แต่ละคนเห็นอย่างไรก็ได้แต่ไม่อยากให้ออกมาปะกัน...”

³ มติชน (3 กันยายน 2540) : 10.

⁴ เรื่องเดียวกัน

- วันที่ 2 กันยายน
- ที่รัฐสภา นายวุฒิเทพ อินทรปัญญา รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (นิด้า) พร้อมคณาจารย์จำนวนหนึ่งได้ยื่นจดหมายเปิดผนึกถึงนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานวุฒิสภา พร้อมรายชื่อคณาจารย์และนักศึกษาของสถาบันประมาณ 2,400 คน เพื่อสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญโดยยื่นให้กับนายพินิจ อารยศิริ เลขาธิการวุฒิสภาเป็นตัวแทนในการรับมอบ นอกจากนี้จะยื่นหนังสือแล้วทางนิด้า จะส่งจดหมายให้กับสมาชิกรัฐสภา หัวหน้าพรรคการเมืองและสื่อมวลชนด้วย เพื่อต้องการให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความต้องการของประชาชนและใช้วิจารณญาณอย่างอิสระ เป็นธรรมในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ⁵
  - ต่อมาบริเวณหน้ารัฐสภา มีสมาชิกชมรมพลังธุรกิจเพื่อประชาธิปไตย ชมรมเพื่อนวิศวฯ เพื่อประชาธิปไตย กลุ่มนักธุรกิจเขตคูสิต สมัชชา จ. นครปฐม และสมัชชาประชาชน จ. ราชบุรี ประมาณ 30 คน พร้อมด้วยแผ่นป้ายข้อความสนับสนุนร่างฯ นอกจากนี้ยังมีโปสเตอร์ ธิปไตย สิทธิ และเอกสารมาแจกจ่ายให้กับผู้สนใจ และทางกลุ่มดังกล่าวได้นำเอกสารและธิปไตยสิทธิไปแจกจ่ายให้กับประชาชนที่ขับรถยนต์ที่ผ่านไปมาบริเวณหน้ารัฐสภา โดยทางกลุ่มนำธิปไตยสิทธิไปผูกติดที่รถยนต์ที่บริเวณเสาวิทยุอีกด้วย⁶
  - สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ออกแถลงการณ์ว่า ในการประชุมของสภาอาจารย์มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ออกแถลงการณ์ของสภาอาจารย์สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในขณะเดียวกัน คณาจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ร่วมลงชื่อทำจดหมายเปิดผนึกถึงสมาชิกรัฐสภาที่มีความว่า 'คณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ร่างรัฐธรรมนูญ (ฉบับประชาชน) ที่สภาร่างรัฐธรรมนูญยกร่างโดยรับฟังความเห็นจากประชาชน เป็นร่างรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และปัญหาของสังคมการเมืองไทยมากกว่ารัฐธรรมนูญที่ใช้ในปัจจุบันด้วยเหตุผลดังนี้

⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 2

1) ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้วางกติกาอำนาจของบ้านเมือง โดยเพิ่มอำนาจแต่งตั้ง ตรวจสอบ ถอดถอนของประชาชนเพิ่มขึ้น ซึ่งแน่นอนกติกาดังกล่าวย่อม

ก. คานและดุลกับอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจการเมืองและกลุ่มขุนนางข้าราชการหัวเก่าที่เคยได้อภิสิทธิ์แห่งการควบคุมตำแหน่งทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาเดียวกัน หรือเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเวลาเดียวกัน หรือเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอบต. ในเวลาเดียวกัน

ข. ทำให้นักการเมืองประเภทยอมจ่ายก่อนเพื่อถอนทุนทำงานการเมืองยากลำบากขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้สร้างระบบตรวจสอบของประชาชน โดยการเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาของผู้คอยค้ำจุนสถานะของผู้มีอำนาจมาเป็นผู้ตรวจสอบผู้บริหารประเทศ การกำหนดให้มีการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินอย่างเปิดเผย การกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่ขึ้นอยู่กับวุฒิสภา การกำหนดให้มีประชาชนกว่า 5 หมื่นคน สามารถเสนอต่อรัฐสภาให้มีการพิจารณาถอดถอนนักการเมืองจากตำแหน่งทางการเมือง

ค. ทำให้พรรคการเมืองที่ไร้คุณภาพ ที่ไม่สามารถแสวงหาคนดีมีฝีมือเข้าสมัคร ส.ส. ในส่วนของบัญชีรายชื่อพรรค (Party List) ได้จะต้องพิจารณาถอนตัวออกจากการเมืองไทย

2) สภาพการได้มาของนักการเมืองและผู้บริหารประเทศในปัจจุบันเปิดโอกาสให้นักธุรกิจการเมือง นักเลง เจ้าพ่อ ผู้อุปถัมภ์ในท้องถิ่นผ่านระบบการเลือกตั้ง สร้างระบบอุปถัมภ์ในกลุ่ม (มุ้งเหล็กในพรรคใหญ่) จนได้เป็นผู้บริหารประเทศที่ขาดฝีมือและไร้วิสัยทัศน์จนทำให้ประเทศไทยต้องเสียเอกราชแบบใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ให้ต่างชาติเข้ากำหนดกฎเกณฑ์และนโยบายทางเศรษฐกิจ ที่ร้ายยิ่งไปกว่านั้นประชาชนคนไทยได้แสดงที่ท้าวไว้วางใจความซื่อสัตย์และความสามารถในคนต่างชาติ เจ้าหน้าที่ IMF มากกว่าผู้บริหารประเทศของไทย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า หากประเทศไทยไม่ปฏิรูปการเมือง ไม่ปรับเปลี่ยนระบบการได้มาซึ่งผู้บริหารประเทศให้ได้คนดีมีฝีมือ มองการณ์ไกล

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

- เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2540 นายไพศาล กุศลชัย ประธานคณะผู้ประสานงานปัญหาการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สร.) ของวุฒิสภา เปิดเผยภายหลังการประชุมคณะผู้ประสานงาน ซึ่งมี พล.อ. ศิริรินทร์ชูปเกล้า นายเพชร ยุติธรรมดำรง นายพูนศักดิ์ วรรณพงษ์ นายสุชน ชาลีเครือ นายเผ่าเทพ อุปการนิติเกษตร คุณหญิงนันทกา สุประภาคนันท์ พล.ต.ท. สมควร หะริกุล พล. ร.อ. เกาะหลัก เจริญรุกข์ เป็นต้น เข้าร่วมว่าที่ประชุมมีมติให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 ปีฉรส และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้รัฐสภาสามารถแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญฉบับ สร. นอกจากนี้จะเสนอต่อที่ประชุมรัฐสภาให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญชั้นชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาข้อดี-ข้อเสียของร่างรัฐธรรมนูญ โดยทางฝ่ายนี้ได้จัดทำเอกสารขึ้นมาฉบับหนึ่งชื่อว่า “บันทึกเรื่อง ปัญหาการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของ ส.ส.ร. ถึงสมาชิกรัฐสภา”¹⁰
- ในขณะเดียวกันทางฝ่ายทหาร พล.อ. เขษมฐา ฐานะจาโรกล่าว¹¹ “...ที่มีการแก้ไขมาตรา 211 ปีฉรสนั้นเป็นแง่มุมทางกฎหมายอาจทำได้ ซึ่งก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก แต่ในความคิดของผมถ้ามาแก้ไขตอนนี้ คงจะช้าไปแล้ว หมายความว่า สามารถที่จะแก้ไขได้แต่เมื่อถึงวันนี้จะมีใครทำ...” นั่นคือทางฝ่ายทหารมีท่าทีไม่เห็นด้วย เพราะอาจจะเกิดเหตุการณ์บานปลายได้
- ทางด้านกำนัน – ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ จ. สุราษฎร์ธานี จำนวน 585 คน ได้โดยสารรถบัส 13 คัน มุ่งหน้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อคัดค้านการร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีนายนิพนธ์ สรการ ในฐานะนายกสมาคม กำนัน – ผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เป็นผู้ประสานงานในบ่ายวันที่ 3 ก.ย.¹²

4-10 กันยายน 2540 - (ช่วงการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญ)

เวลา 02.00 น. วันที่ 5 กันยายน บรรดากำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั่วประเทศที่คัดค้านร่าง ร.ร.น. ทขอยเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ โดยใช้รถบัสโดยสารรถตู้ รถยนต์ส่วนบุคคลเกือบ 200 คัน มาที่ลานพระบรมรูปทรงม้า โดย

⁹ เรื่องเดียวกัน

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10

¹² เรื่องเดียวกัน

ส่วนใหญ่จะแต่งเครื่องแบบสีทากี และมีสัญลักษณ์ดิกริบบิ้น สีเหลือง ธงเหลือง ตามแขนเสื้อและหน้าอก โดยแกนนำของผู้ชุมนุมต้องใช้เครื่องขยายเสียงประกาศจัดระเบียบของผู้ชุมนุม เวลา 09.00 น. จำนวนผู้ร่วมชุมนุมมีจำนวน 21,374 คน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากจังหวัดในภาคอีสานและภาคกลาง ภาคเหนือบางส่วนรวม 36 จังหวัด เวลา 09.09 น. นายนิพนธ์ สรการ นายกสมาคม กำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย ได้เป็นประธานกล่าวนำกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ทำพิธีสาบานตนและบวงสรวงต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้กล่าวนำว่า “ข้าขอปฏิญาณว่า 1. จะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ข้าฯ จะปฏิบัติหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พี่น้องประชาชนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม เสียสละ 2. ข้าฯ จะพิทักษ์รักษาไว้ ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ พี่น้อง ประชาชน 3. รักษาความสงบเรียบร้อยให้ตำบล เพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองต่อไป ในขณะเดียวกันบรรดาแกนนำ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทอয়ขึ้นปราศรัยบนเวที แสดงความไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้¹³

- เวลา 14.00 น. นายพิภพ ธงไชย เลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ค.ร.ป.) เข้าพบนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา เพื่อยื่นจดหมายเปิดผนึกคัดค้านการที่รัฐสภาจะเสนอให้ตั้งกรรมการวิสามัญ เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญของ ส.ส.ร. โดยเขากล่าวว่า การแก้ไขมาตรา 211 ผิดเจตนารมย์ที่สมาชิกรัฐสภาชุดนี้ ซึ่งเป็นชุดเดียวกันที่ได้ร่างมาตรา 211 ออกมา และในขณะเดียวกันได้มีตัวแทนองค์กรประชาธิปไตยเข้าพบนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อมอบดอกไม้ให้กำลังใจ อาทิ ประธานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาภาคเหนือ โดยตัวแทนกลุ่มดังกล่าวเตรียมดอกไม้ไปมอบให้กับ พล.อ. เชาวลิต¹⁴
- พล.อ. เชาวลิต ฐานะจาโร กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญว่า คงไม่บานปลาย เพราะทุกคนทราบดีว่า ขณะนี้บ้านเมืองกำลังมีปัญหาเศรษฐกิจและส่วนตัวแล้วรับ

¹³ มติชน (5 กันยายน 2540) : 15.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ในขณะที่เดียวกัน พล.อ. มงคล อัมพรพิสิฏฐ์ แสดงทัศนคติว่า “ร่างฯ ฉบับนี้มีข้อดีอยู่มาก การไม่รับเพียงเหตุผลข้อสองข้อนั้น ไม่คิดว่า จะเป็นวิธีที่ถูกต้อง” จึงเห็นได้ชัดเจนว่า ท่าทีของกองทัพในขณะที่นั้นต้องการรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และในห้วงเวลาเดียวกันนั่นเอง พล.ยุทธศักดิ์ ศศิประภา ปลัดกระทรวงกลาโหมพร้อมด้วย พล.อ. เศรษฐา ฐานะจาโร ได้เข้าพบพลเอกชวลิต เพื่อยืนยันให้รับร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบกับในเวลาไล่เลี่ยกัน นายธนินท์ เจียรวนนท์ ประธานผู้บริหารบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ ในฐานะวุฒิสมาชิก และนายมนตรี นาวิกผล ที่ปรึกษานายกด้านเศรษฐกิจเข้าพบด้วย¹⁵

จะเห็นได้ว่า ความเป็นไปได้เรื่องร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อมาถึงช่วงนี้ มีทางเลือก 3 ทางให้กับพรรคร่วมรัฐบาล โดยเฉพาะพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ทางแรกเป็นข้อเสนอจากกองทัพนำโดย พล.อ. เศรษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบกที่เข้าพบ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ พร้อมเอกสารฉบับหนึ่งบอกว่า ข้อเสนอของกองทัพมีที่มาจากการประชุมคณะกรรมการอย่างรอบด้าน โดยหน่วยงานด้านการข่าวและฝ่ายเสนาธิการของเหล่าทัพเป็นข้อเสนอที่ต้องการให้พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ประกาศรับร่าง ร.ช.น. และถ้าข้อมใจมาตราไหนก็ให้ไปแก้กันภายหลัง ซึ่งก็ทำได้ไม่ยากอยู่แล้ว ทางเลือกที่สองประกอบไปด้วยวุฒิสมาชิกจำนวนหนึ่ง และส.ส. ฝ่ายรัฐบาลจำนวนหนึ่งก็ต้องการให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญก่อนจากนั้นก็ค่อยพิจารณาว่าจะรับหรือไม่รับ ส่วนแนวทางสุดท้ายก็คือ หากจุดอ่อนของร่างรัฐธรรมนูญจากนั้นก็ปฏิเสธไม่ต้องรับร่างร.ช.น. โดยส่งให้ตุลาการรัฐธรรมนูญตีความว่าร่างเสร็จสมบูรณ์หรือยัง¹⁶

ท่าทีของ พล.อ. ชวลิต นั้นมีความโน้มเอียงที่จะให้แก้ก่อนรับมากกว่าทุกๆ แนวทาง แต่จากการเข้าพบของผู้นำกองทัพ ทำให้พลเอก ชวลิต มีแนวทางที่จะรับมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน กระแสการเคลื่อนไหวสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญในช่วงนี้ (8-9 กันยายน 2540) เริ่มแปรเปลี่ยนกลายเป็นประเด็นการขับไล่ พล.อ. ชวลิตแล้ว

- ที่ศาลาประชาคมอำเภอเมืองนนทบุรี บรรดาผู้สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญกว่า 500 คน ได้เข้าร่วมลงชื่อสนับสนุนและฟังการอภิปรายของคณะประชาสัมพันธ์สภาร่างรัฐธรรมนูญ ต่อมาเวลา 12.00 น. นายกิตติ หะชะนี ได้เป็นตัวแทนอ่านแถลงการณ์ของชาวจังหวัดนนทบุรี ผู้สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรียกร้องต่อรัฐบาล 5 ข้อ คือ 1. ขอให้พรรคร่วมรัฐบาลทั้ง 6 พรรค

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ จับกระแสवादอัตรากำลัง. ฐานเศรษฐกิจ (8-9 กันยายน 2540) : 16.

- กระทำสัปดาห์ให้ชัดเจนต่อการรับร่าง ร.ช.น. 2. ขอให้นายกรัฐมนตรีแถลงยืนยันต่อประชาชนว่าจะไม่ยุบสภา เพื่อหนีการรับร่างรัฐธรรมนูญ
3. เมื่อมีการอภิปรายพิจารณารัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นให้ดำเนินการลงมติรับร่างโดยเร็ว ไม่ต้องรอให้ผ่าน 15 วันไปก่อน 4. เมื่อร่างรัฐธรรมนูญผ่านสภาให้รัฐบาลดำเนินการออกกฎหมายลูกประกอบรัฐธรรมนูญโดยเร็วและจัดให้มีการเลือกตั้ง ตามร.ช.น. ใหม่โดยเร็วและ 5. ห้ามมิให้กระทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เป็นสาระสำคัญทุกประเด็น¹⁷
- เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2540 เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์วิเคราะห์ข่าวสารกระทรวงมหาดไทย ซึ่ง ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้นำเอาคำชี้แจง ฉบับที่ 19/2540 ความว่า ที่ผ่านมาศูนย์ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากสื่อมวลชนโดยทั่วไปแต่เป็นที่น่าเสียดายว่า มีเพียงหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ แนวหน้าและสยามโพสต์ เท่านั้นที่ไม่เคยให้ความร่วมมือหรือคำนึงถึงหลักการของวิชาชีพและจรรยาบรรณของตนเอง ไม่เคยให้ความเคารพผู้อ่านและไม่เคยคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับภาพลักษณ์และภาพพจน์ของประเทศไทยในสายตาชาวโลก¹⁸
  - นายพคุณ วิศิษฎ์รัฐกุล นายกสโมสรนิติจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยและประธานคณะกรรมการณรงค์เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญฯ พร้อมด้วยนิติกร 8 คน ได้ยื่นหนังสือสนับสนุนร่างฯ พร้อมให้กำลังใจแก่นายอุทัยและนายอานันท์ โดยนายพคุณอ่านคำแถลงการณ์ตอนหนึ่งว่า นิติจุฬาฯ ได้ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในระบอบรัฐสภา คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนเป็นสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปทางการเมืองของประเทศ สนับสนุนร่างฯ ฉบับนี้¹⁹

¹⁷ มติชน (8 กันยายน 2540) : 12.

¹⁸ มติชน (10 กันยายน 2540) : 10.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12

- ที่ จ. ลพบุรี นายมานะ เอกจริยวงศ์ รองอธิการบดี สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี ฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการกล่าวว่า จากการทำโพลสำรวจความคิดเห็นประชาชนในเขต จ. ลพบุรี จ. สิงห์บุรี จ. สระบุรี จำนวน 4,351 ชุด พบว่า ประชาชนจำนวนร้อยละ 95.9 ที่ต้องการรัฐธรรมนูญฉบับใหม่²⁰
- นายชยันต์ วรธนະภูมิ ประธานคณะกรรมการประสานองค์กรประชาชนภาคเหนือ เพื่อรัฐธรรมนูญใน จ. เชียงใหม่ จะดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียกร้องให้รัฐสภาลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและขอให้ประชาชนทั้งประเทศออกมาร่วมกันเรียกร้อง เพราะคำพูดนักเลือกตั้ง ไม่น่าวางใจ จะร่วมพลังจนกว่ารัฐสภาไทย จะลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และถ้าพลเอกชวลิต ขงใจยุทธ จะลาออกหรือยุบสภาก็ควรจะรองรับร่างรัฐธรรมนูญเสียก่อน
- นายแพทย์อำนาจ กุศลนันท์ ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล แถลงว่า การประชุมสภาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 9 กันยายน มีมติว่า ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. หากมีการแก้ไข ควรแก้ไขในรายละเอียดเท่านั้น แต่หลักใหญ่เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน การเลือกตั้ง ส.ส. จะต้องไม่มีการแก้ไข และการแก้ไขควรจะมีขึ้นหลังการเลือกตั้งครั้งใหม่ผ่านไปแล้ว
- วันเดียวกัน นายอวยชัย วัฒนา ประธานกรรมการบริหารสมาชิกสมัชชาเกษตรรายย่อยภาคอีสาน (สภย.อ.) พร้อมสมาชิก ส.ก.ย.อ. จากหลายจังหวัดทั่วภาคอีสานประมาณ 4,000 คนยังคงปักหลักบริเวณหน้าสนามฟุตบอลวิทยาลัยพลศึกษา จ. มหาสารคาม เพื่อมาให้กำลังใจ พลอ. ชวลิต ขงใจยุทธ ที่ถูกมือบอนรื้อร่างรัฐธรรมนูญกดดันให้ลาออก โดยแกนนำ สภย. อ. ผลัดกันขึ้นปราศรัย โจมตีการทำงานของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และมีป้ายผ้าเขียนข้อความโจมตี เช่น ไม่มีปรีญา ไม่มีสิทธิ์ ปาร์ตี้ลิสต์เพือนายทุนรัฐธรรมนูญหมกเหม็ด มาตรา 317 เพื่อคนนอก (คอก.) เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญฉบับเหวคา ให้เวลา 6 เดือนแก้ไข ถ้าไม่แก้ สภย.อ. จะลุย²¹

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12

²¹ มติชน (11 กันยายน 2540) : 10

11-26 กันยายน 2540 (ช่วงหลังการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญ)

- เวลา 16.00 น. วันที่ 10 ก.ย. ที่หน้ารัฐสภามีตัวแทนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง นำโดยนายวัชร เพชรทอง หัวหน้าพรรคสังคมนิยม ประกาศเรียกร้องให้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ลาออก โดยมีการทำพิธีเผาโลงศพจำลองและพวงหรีด ที่เขียนว่า “ไคนะเสนาะ สมัครและอาลัย พล.อ. ชวลิต ผู้กระบัดสัตย์” ข้างโลง เขียนว่า พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ในการเผาครั้งนี้ยังเผารูปของคุณหญิงพันธุ์เครือ ยงใจยุทธ ซึ่งสวมชุดกุไท²²
- พ.อ. จงศักดิ์ พานิชานุกุล รองเลขานุการ กองทัพอากาศ เอกสารข่าว กองทัพบกเจ้าของนามปากกา พ.ท. ทัดเทียม เข็มมนคร ออกมาปฏิเสธ เมื่อวันที่ 10 กันยายนว่า ไม่ได้วิพากษ์ วิจารณ์ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ว่า คอแหลที่ประกาศรับร่างรัฐธรรมนูญ²³
- นายประสาร มฤคพิทักษ์ นักธุรกิจ กล่าวว่า กลุ่มของตนได้มีการหารือกันถึงสถานการณ์ทางการเมือง ขณะนี้ว่า มีความไม่แน่นอน อาจเกิด “อุบัติเหตุ” อย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อนวันที่ 27 กันยายน ซึ่งเป็นวันที่รัฐสภาจะลงมติรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งหาก พล.อ. ชวลิต ยุบสภาก่อนที่ร่างรัฐธรรมนูญจะผ่านความเห็นชอบหรือก่อนประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา ก็จะทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง จึงเตรียมรวบรวมรายชื่อบุคคลในวงการต่างๆ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนี้เป็นการเสนอแนวคิดเท่านั้น ซึ่งอาจมีความเป็นไปได้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่นๆ ที่จะร่วมดำเนินการด้วย²⁴
- เวลา 14.00 น. น.ส. อภิสรา พงษ์พานิช เลขานุการสหพันธ์นิสิต-นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) พร้อมตัวแทนนักศึกษาประมาณ 10 คน ไปยื่นข้อป้ายผ้าเรียกร้องพร้อมแจกแถลงการณ์ให้ผู้สนใจมีเนื้อหาสรุปว่า 1. สนนท. เห็นว่า สถานการณ์ปัจจุบันล่อแหลมต่ออนาคตของประเทศ เพราะจากการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาได้แสดงว่า นักการเมืองหวงแหนอำนาจไม่ต้องการผ่านร่างรัฐธรรมนูญและเล่นเกมยืดเวลาให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ

²² เรื่องเดียวกัน.

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ มติชน (12 กันยายน 2540) : 10.

บุญ 15 วันตามเดิม จึงขอเรียกร้องต่อรัฐสภา พรรคการเมืองทุกพรรคให้หยุดการใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลเกมของอำนาจ และขอให้มีการลงสัตยาบันก่อนลงมติ วันที่ 27 กันยายน เพื่อสร้างหลักประกันว่า รัฐสภาจะทำตามเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมืองอย่างแท้จริง 2. พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้แสดงความไม่แน่นอนต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญ โดยการลงมติคัดค้านข้อเสนอให้แก้ไขข้อบังคับการประชุม มาตรา 95 สัปดาห์ 2 และเปิดให้มีการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจก่อนการลงมติรัฐธรรมนูญเพียง 1 วันทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นต่อรัฐบาล และส่งผลสะท้อนต่อภาวะเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด จึงขอให้ พล.อ. ชวลิต สร้างวิกฤตรัฐธรรมนูญอีก ทางออกสุดท้ายขณะนี้พรรคร่วมรัฐบาลต้องผ่านร่างรัฐธรรมนูญตามที่ประกาศไว้ในวันที่ 5 กันยายน เพื่อเป็นการพิสูจน์ภาวะผู้นำของรัฐบาลต่อประชาชนอีกครั้ง นอกจากนี้ สนนท. ขอเรียกร้องต่อประชาชนให้ร่วมกันติดตามและแสดงพลังผลักดันให้รัฐสภารับร่างรัฐธรรมนูญโดยใช้สัญลักษณ์ธงรับร่างรัฐธรรมนูญจนกระทั่งวันลงมติของรัฐสภา²⁵

- นายพล คำบังสุ อธิการบดีสถาบันราชภัฏอุดรธานี แฉลงหลังการประชุม อธิการบดีสถาบันราชภัฏ 36 แห่งทั่วประเทศว่า อาจารย์และนักศึกษาจากสถาบันราชภัฏทุกแห่งต่างลงความเห็นสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญโดยจะรณรงค์ให้ทุกคนตื่นตัวและสนใจให้การสนับสนุนก่อนโหวต ในวันที่ 27 กันยายน²⁶
- เวลา 09.00 น. วันที่ 12 ก.ย. ที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สอท. ร่วมกับคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชีฯ วิทยาลัยการจัดการประชุมผู้บริหารระดับสูง เรื่องการกอบกู้ศรัทธาในระบบการค้า กลับคืนมาได้อย่างไร โดยมีผู้บริหารระดับประธานบริษัทของกลุ่มธุรกิจสินค้าอุปโภค บริโภคขนาดใหญ่ บริษัทข้ามชาติในประเทศไทยจำนวน 30 บริษัทเพื่อร่วมหาทางออกในการแก้ไขปัญหาสภาพคล่อง โดยมีผู้ร่วมประชุม เช่น นายบุญยสิทธิ์ โชควัฒนา ประธานสหพัฒน์ปิบูลจำกัด นายโอฬาร ไชยประวัติ กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์

²⁵ เรื่องเดียวกัน

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

และนายกสมาคมธนาคารไทย นายวิโรจน์ อมตะกุลชัย ประธานสมาพันธ์
สิ่งทอแห่งประเทศไทย นายวิโรจน์ ภู่อระกุล รองประธาน สอท. นายณรงค์
ชัย อัครเศรณี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ สถาพร ถิวดานนท์
เลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บี. โอ. ไอ) ซึ่งเป็น
ช่วงเวลากันกับมีข่าวว่า นักธุรกิจจะลงชื่อถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว²⁷

27 กันยายน 2540 (ช่วงวันลงมติร่างรัฐธรรมนูญ)

- ระหว่างการลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อเวลา 10.00 น. วันที่ 27 กันยายน
กลุ่มผู้ชุมนุมที่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ (กลุ่มธงเขียว) และฝ่ายคัดค้านร่าง
รัฐธรรมนูญ (กลุ่มธงเหลือง) ซึ่งมาตั้งกองเชียร์ ที่บริเวณหน้ารัฐสภา ตั้งแต่
เวลา 06.00 น. ได้แสดงออกถึงความรู้สึกของตัวเองกันอย่างเต็มที่ ทำให้
บรรยากาศหน้ารัฐสภาเต็มไปด้วยความตึงเครียดด้วยเสียงโห่ร้องแสดงความ
ยินดีเสียงคำทอคัดค้าน กระทั่งถึงกับมีการตบตีทำร้ายร่างกายกันจนชุลมุน
ของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้กลุ่มธงเขียวมีประมาณ 600 คน ประกอบด้วยกลุ่มสตรี
ไทยและครอบครัว กลุ่มหนังสือพิมพ์แนวหน้า กลุ่มประชาชนนันทบุรี
กลุ่มอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยและประชาชน
ส่วนกลุ่มธงเหลืองมีกลุ่มอภิรักษ์จักรีและองค์กรอนุรักษ์ รักรีสยามคดี นำ
โดย น.อ. กิตติเวช รัตนไชยบุญ ประธานองค์กรประมาณ 200 คน สวมเสื้อ
และธงสีเหลือง โดยในตอนเช้าปักหลักที่หน้ารัฐสภา แต่เมื่อกลุ่มธงเขียว
ทยอยมาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กลุ่มธงเหลืองจึงหลบไปอยู่ริมฟุตบาทฝั่งหน้าสวน
สัตว์คูสิต
- เวลา 10.00 น. เมื่อเริ่มมีการขานชื่อลงมติภายในห้องประชุมอาคารรัฐสภา
กลุ่มผู้ชุมนุมทั้งสองฝ่ายได้นำวิทยุพร้อมเครื่องขยายเสียงมาเปิดฟัง ปรากฏ
ว่า เมื่อ ส.ส. หรือวุฒิสมาชิกคนใดลงมติ เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญ กลุ่ม
ธงเขียวจะต้องเฮ ดังลั่น ถ้างงออกเสียงจะร้อง ฮือ แต่ถ้าลงมติไม่เห็นชอบจะ
ส่งเสียงโห่ดังลั่น²⁸ ที่ประชุมรัฐสภามีมติอย่างท่วมท้นให้ความเห็นชอบร่าง
รัฐธรรมนูญถึง 578 เสียงไม่เห็นชอบ 16 เสียง งงออกเสียง 17 เสียง โดยมีผู้
ไม่มาร่วมประชุมจำนวน 40 คนจากจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งสิ้น 651 คน

²⁷ มติชน (13 กันยายน 2540) : 10

²⁸ มติชน (28 กันยายน 2540) : 10.

ความเคลื่อนไหวของสื่อมวลชนต่อร่างรัฐธรรมนูญทำที่ของสื่อและหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ต่อข่าวเรื่องรัฐธรรมนูญ ดำเนินไปอย่างหลากหลาย ตลอดเวลา 8 เดือน จากปลายปี 2539 ที่มีสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมา มาจนกระทั่งรัฐธรรมนูญร่างเสร็จ เมื่อเดือน ส.ค. 2540 จนกระทั่งเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาในวันที่ 4-10 ก.ย. การนำเสนอข่าวสารรัฐธรรมนูญของสื่อต่างๆ เป็นไปในลักษณะที่ทำให้ผู้เสียผลประโยชน์คือ สมาชิกรัฐสภาพยายามหาช่องทางตอบโต้ บางสื่อมีท่าทีผลักดันอย่างจริงจัง อาทิ รายการบันทึกสถานการณ์ ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กลิ่น 92.5 เมกะเฮิรตซ์ ที่มีฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้สื่อข่าวกรมประชาสัมพันธ์ถูกตั้งข้อสังเกตจากกรมการงบประมาณจากบางพรรคว่า เสนอแต่ข่าวรัฐธรรมนูญ ไม่เห็นมีเรื่องงบประมาณในที่สุด รายการบันทึกสถานการณ์ต้องปิดตัวเองลงไป

รายการวิทยุอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุเนชั่นหรือซีดีเรดิโอ ให้น้ำหนักกับการเสนอข่าวเรื่องรัฐธรรมนูญ โดยมีน้ำเสียงสนับสนุนและเรียกรัฐธรรมนูญใหม่ว่า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน

รายการทีวีก็เช่นกัน แม้ว่า รายการทางการเมืองในทีวีจะมีน้อย และส่วนใหญ่จะนำเสนอในรายการข่าว แต่ในบางรายการ เช่น รายการเจาะใจ ที่มีคำรงค์ พุฒตาล วุฒิสมาชิก ดำเนินรายการร่วมกับสัญญา คุณากร ในคืนวันที่ 4 ก.ย. ก็ได้นำเสนอแก้วสรร อติโพธิ สส.ร. โสภณ สุภาพงษ์ วุฒิสมาชิก ไปออกกรรายการร่วมกับ ส.ส. อีกหลายกัน

สถานีโทรทัศน์ของไอทีวี ในช่วงที่รัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ มีการนำเสนอข่าวสารอย่างต่อเนื่องเข้มข้น มีการเชิญสมาชิกรัฐสภาที่เป็นแกนนำมาร่วมอภิปรายสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ นักธุรกิจชื่อดังต่างๆ ตลอดจนบรรดานักวิชาการ ประชาชน²⁹ เช่น รายการ ไอทีวี ทอล์ก ทำที่นายกรัฐมนตรีต่อร่างรัฐธรรมนูญ, เยียวยาเศรษฐกิจไทย เป็นต้น

หนังสือพิมพ์รายวัน นอกจากเสนอข่าวมาอย่างต่อเนื่องแล้ว เมื่อรัฐธรรมนูญเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา โดยเฉพาะในช่วงวันที่ 4-5 ก.ย. ต่างแสดงท่าที และเสนอข่าวอย่างเข้มข้น

ไทยโพสต์ ประดับภาพธงสี่เหลี่ยมอันที่มุมซ้ายภายหลังจากการอภิปรายในวันที่ 4 ก.ย. ก็พาดหัวข่าวว่า³⁰ “บัคซบ ถ้อย ทยศ” พร้อมกับขยายความว่า “สมัคร” ได้ที่ ชำระแค้นเปิดชักฟอกอำนาจที่ รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ส่อเค้าล้ม”

²⁹ รายการ ไอทีวี ทอล์ค, วันพุธที่ 3 ก.ย. 2540 เวลา 20.25 – 20.55 น. ความยาว 22.00 นาที ทำที่ นายกรัฐมนตรีต่อร่างรัฐธรรมนูญ

- เยียวยาเศรษฐกิจไทย, 23 ก.ย. 40 เวลา 20.25 – 20.55 น. ความยาวเทป 24.26 นาที

³⁰ ไทยโพสต์ (5 ก.ย. 2540) : 1

แนวหน้า มากับสติ๊กเกอร์สวคในเล่ม ข้อความ “เราต้องการรัฐธรรมนูญใหม่” ด้านบนมี แถบสีเขียวระบุว่า “แนวหน้าสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ต่อท้ายด้วยภาพธงชาติไทย สบัดปลิว และล้อมกรอบข้อความว่า สติ๊กเกอร์ติดหน้ารถมีผู้บริจาคมาที่แนวหน้ามากมาย ใคร ต้องการติดต่อขอรับได้ หัวข่าวแนวหน้าคือ “ชื้อติรวนลัม รธน.” หัวรับ-ก๊วนขวางปฏิรูปดินสุคฤทธิ ป่วนสภาอ้างร่าง ส.ส.ร. โมงะ-กองทัพ เบี่ยงผ่าทางตัน-กคคันจิวผ่านรัฐธรรมนูญ³¹

กรุงเทพธุรกิจ ข่าวการเมือง ซึ่งมักจะอยู่ในภาคกรุงเทพการเมืองท้ายเล่ม แต่เพื่อรับกับ รัฐธรรมนูญใหม่ มีการตกแต่งเพิ่มสัญลักษณ์รัฐธรรมนูญบนพื้นสีเขียวข้อความรัฐธรรมนูญใหม่ ชีวิตใหม่ เราสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พาดหัวข่าวกรุงเทพธุรกิจ คือ³² ทหาร-ธุรกิจ จี้ จิวรับ รธน. ขยายความด้วยหัวรับว่า จำนวนคำขาด “ผู้นำกองทัพ-เสนาและผู้นำธุรกิจ-ธนินท์” สยบ เกมแก้ร่าง รธน. มีสาระสำคัญสรุปว่า ให้คนไทยทุกคนแสดงออกในทุกโอกาส ทุกสถานที่ให้ รัฐธรรมนูญนี้ผ่านออกมาโดยเร็วที่สุด และอย่าหลงเล่ห์กลของนักการเมืองที่พยายามหลอกล่อว่า จะขอแก้ไขรัฐธรรมนูญก่อนหรืออ้างว่า จะขอตั้งคณะกรรมการร่วมของรัฐสภา เพื่อกำหนด ประเด็นแก้ไขรัฐธรรมนูญคนไทยที่จิตใจดีงาม อย่าตายใจว่า นักการเมืองเหล่านี้ จะสำนึกผิด กลับ ตัวกลับใจมามองเห็นประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ส่วนหนังสือพิมพ์อื่นๆ มติชนรายวันเปิดหน้าให้กับเรื่องราวของ ส.ส.ร. และรายงานเกาะ ติดเกี่ยวกับปัญหารัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ไทยรัฐในระยะวันที่ 5-6 ก.ย. เสนอบทนำเรื่อง “เหตุผลที่แท้จริง” ระบุว่า เหตุผลที่รัฐบาลไม่ต้องการจะรับร่างรัฐธรรมนูญ เพราะเสียผลประโยชน์ อย่างรุนแรง และวันที่ 6 เสนอเรื่อง “นายกฯ ต้องรับผิดชอบ” ระบุว่า ทำที่ไม่แจ่มชัดเรื่องรัฐธรรมนูญ ของนายกฯ และมีแนวคิดที่จะแก้ไขมาตรา 211 ซ้ำอีก ส่งผลต่อเศรษฐกิจและบรรยากาศสันผวนทาง การเมือง ซึ่งนายกฯ ควรจะรับผิดชอบ

ข่าวสด ปูพื้นหัวข่าว รัฐธรรมนูญด้วยพื้นสีเขียวอ่อน และบทนำวันที่ 5-6 ก.ย. วิจัยทำที่ ของนายเสนาะ เทียนทอง และพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ในวิกฤตรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้น³³

วิจัจกรรายวันยังมีจุดสนใจหน้า 8-9 อันเป็นหน้าบทนำและบทความ คอลัมน์ขนาดยาวชื่อ “อีกด้านหนึ่งของเหรียญ” โดยคำณูณ สิทธิสมาน เสนอข่าวสารอย่างต่อเนื่อง แสดงจุดยืนชัดเจนว่า³⁴ ต้องการให้รัฐธรรมนูญผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ผู้จัดการรายวันเพิ่มสีเขียวเข้ามาเป็นส่วน

³¹ แนวหน้า (5 ก.ย. 2540) : 1

³² กรุงเทพธุรกิจ (5 ก.ย. 2540) : 1

³³ ข่าวสด (5-6 กันยายน 2540) : 1

³⁴ วิจัจกรรายวัน (5 กันยายน 2540) : 8-9

ประกอบในหน้า 1 พาดหัวว่า³⁵ “รัฐบาลสบช่องคว้า ร.ช.น.” และให้รายละเอียดมากขึ้นในหน้า “การเมือง-จับกระแสรัฐธรรมนูญ

หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ บางกอกโพสต์ มีข้อความสนับสนุนรัฐธรรมนูญชัดเจนได้ด้วยสีเขียว³⁶

จึงไม่แปลกอะไรที่ศูนย์วิเคราะห์ข่าวสารกระทรวงมหาดไทยในวันที่ 9 กันยายน 2540 ได้กล่าวโจมตีสื่อมวลชนว่า เสนอข่าวสารไร้จรรยาบรรณ ขาดความสำนึกและความรับผิดชอบในวิชาชีพ ไร้จุดยืนที่เป็นกลาง ไม่เคารพต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านไม่คำนึงผลประโยชน์ที่จะเกิดต่อสถาบันสื่อมวลชนหรือต่อสังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวมขอประณามหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ (แนวหน้า, ไทยโพสต์, สยามโพสต์) และขอให้ประชาชนใช้วิจารณญาณอย่างเป็นทางการว่าสมควรซื้อและอ่านหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับหรือไม่ และประกอบกับในการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกรัฐสภาที่มีการกล่าวโจมตีสื่อมวลชนด้วย

วิเคราะห์หัตถ์มหานชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์หัตถ์มหานชนว่า มีลักษณะของการก่อตัวหรือมีรูปแบบอย่างไรบ้าง ตลอดจนการเข้าไปเกี่ยวข้อง ไปมีอิทธิพลกดดัน สมาชิกรัฐสภาในขณะนั้นอย่างไรบ้าง

เนื่องจากได้กล่าวถึง แนวคิดของมติมหาชน (Public Opinion) โดยละเอียดในบทที่ 2 แล้ว ในที่นี้จึงสรุปโดยสังเขปเพื่อการวิเคราะห์เท่านั้น

มติมหาชนคือ คุณพิณิจ (Judgment) ของบุคคลซึ่งประกอบขึ้น เป็นกลุ่มและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมือง หรือกิจการสาธารณะเมื่อนำแนวคิดเรื่องมติมหาชนมาใช้วิเคราะห์กับร่างรัฐธรรมนูญสามารถจะพิจารณาได้ภายใต้กรอบหลักๆ 3 กรอบ คือ เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชน บทบาทของสื่อมวลชนกับมติมหาชน กลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์กับการโน้มน้าวมติมหาชน

เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชน

เป็นที่ขอมกันโดยทั่วไปว่า ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยอมรับและเชิดชูเสรีภาพส่วนบุคคลและหลักการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น ที่สอดคล้องกับการก่อตัวของมติมหาชน เพราะว่า ภายใต้ระบอบดังกล่าว ประชาชนมีเสรีภาพตามสมควรในการแสดงความคิดเห็น

³⁵ ผู้จัดการรายวัน (5 กันยายน 2540) : 1

³⁶ Bangkok Post (5 September 1997) : 1

เห็นในการประชุมปรึกษาหารือ ในการวิพากษ์วิจารณ์กิจการสาธารณะรวมทั้งที่จะกำหนดและติดตามการทำงานของรัฐบาล³⁷ จากการศึกษาของสมชาติ รอบกิจ เรื่อง การร่างรัฐธรรมนูญ 2517 พบว่า ในขณะที่มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้บรรยากาศทางการเมืองและสภาพการณ์ทางการเมืองเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมาก ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มพลังทางการเมือง และมีความปรารถนาที่จะให้มีการใช้รัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย สถานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญอย่างอิสระไม่มีใครคอยบงการบรรยากาศและสภาพการณ์ทางการเมือง ที่เป็นประชาธิปไตยได้ส่งผลต่อการร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นรัฐธรรมนูญ 2517 ที่ได้มานั้น ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีหลักการที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่งเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย³⁸ จากผลการวิจัยดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี นับเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชน ซึ่งเมื่อนับเวลาในขณะนั้นมาจนกระทั่งถึงเวลาการร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ประมาณ 23 ปี แน่นอนบรรยากาศทางการเมืองย่อมคลี่คลายไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชนอย่างเห็นได้ชัด เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2519 ได้มีการประกาศ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2519 รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนี้เป็นการเพิ่มเติมหมวด 12 การจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ โดยเพิ่มมาตรา 211 ทวิจนถึง มาตรา 211 เอกจนวิสติ รวม 18 มาตรา สรุปสาระสำคัญได้ว่า ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่*

มาตรา 211 กล่าวในแง่ของเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชนแล้ว ย่อมกล่าวได้ว่า เพราะประเทศไทยในขณะนั้นมีบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย “..มาตรา 211 นั้นจริงๆ แล้ว สมาชิกรัฐสภาไม่ให้ผ่านหรอก แต่เพราะกระแสของประชาชนในขณะนั้นมันแรงเหลือเกิน...”³⁹ นายเดโช

³⁷ นิยม รัฐอมฤต. มติมหาชนกับประชาธิปไตย Public Opinion and Democracy. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2530. น. 47

³⁸ สมชาติ รอบกิจ. “การร่างรัฐธรรมนูญ 2517”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523, บทคัดย่อ.

*โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในสมคิด เลิศไพฑูรย์. “ฉบับปฏิรูปการเมือง” วารสารธรรมศาสตร์. (1 ม.ค. – เม.ย. 2540)

ในกรอบเบื้องต้นร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, เอกสารพื้นฐานประกอบกระบวนการรับฟังความคิดเห็น เพื่อการมีส่วนร่วมกำหนดรัฐธรรมนูญโดยประชาชน, คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์สภาร่างรัฐธรรมนูญ, มีนาคม 2540.

³⁹ ไอทีวี ทอล์ค ออนแอร์, สสร. อภิปรายวันแรก, 4 กันยายน 2540, เทปโทรทัศน์ 23.00 นาที

สวนานนท์ กล่าวในขณะเดียวกัน นายกรัฐมนตรีบริหารศิลปะอาชา กล่าวว่า⁴⁰...ขอประทานกราบเรียนในที่ประชุมรัฐสภาที่เคารพว่าจะผลักดันร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้เข้าสู่พรรคการเมือง พรรคร่วมรัฐบาลที่แล้วที่ผ่านมานั้นยากเย็นเหลือเกิน ใช้ความอดทน ใช้ความอย่างเต็มที่...ขณะที่ใช้ความอดทนทำความเข้าใจกับเพื่อนสมาชิกรัฐสภาหลายท่านนั้น ผมเองอยากจะเรียนด้วยว่า บางท่านบอกว่า ทำไมคุณบรรหารมาทำตามกระแส... “...เราจำเป็นต้องเสียสละก็เป็นที่เข้าใจซึ่งกันและกัน ถึงขนาดองค์กรประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2539 หลายองค์กรด้วยกันยื่นหนังสือมาที่ผมบอกว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 ต้องผ่านไม่ผ่านไม่ได้ บางท่านบอกว่า ไม่ให้ผ่านถ้าผ่านไม่มีเรื่อง...” จึงเห็นได้ชัดว่าบรรยากาศทางการเมืองในขณะนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยมาก กดดันสมาชิกสภา ให้ต้องผ่านร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) และครั้งนี้เท่ากับเป็นการยืนยันถึงเจตนารมณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อการพยายามผลักดันการปฏิรูปทางการเมืองนั้นคือ การจัดทำรัฐธรรมนูญ 2540 ต่อไป เมื่อวันที่ 17 พ.ย. 2539 พรรคความหวังใหม่ได้รับการเลือกตั้งด้วยคะแนนสูงสุด เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลโดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี นิตยสารต่างประเทศ ต่างระบุตรงกันว่า พรรคความหวังใหม่ มีการใช้เงินซื้อเสียงมากที่สุดมากกว่าทุกพรรค และมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ซึ่งการใช้เงินซื้อเสียง เป็นคืบคั้นที่สำคัญต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาต่อระบอบการเมืองไทย เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนจึงหวังเป็นอย่างยิ่ง การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 จะทำให้ระบบการเมืองมีความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม และหวังว่าจะขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้⁴¹ โพลของสวนดุสิต ระบุตรงกันว่า ประชาชนเบื่อหน่ายการเมืองเต็มที่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เขาหวังมากที่สุด คือ รัฐธรรมนูญใหม่ ประกอบกับประชาชนติดตามการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาโดยตลอด ดังได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 สมาชิกสภา ผู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ มาโดยตลอดได้แสดงทัศนะว่า ถ้าหากรัฐบาลชวลิต ยงใจยุทธ ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญเท่ากับผิดสัญญาประชาคมกับคน 60 ล้านคน จะหาแผ่นดินอยู่ไม่ได้ และได้กล่าวขอรับความจริงว่า สมาชิกพรรคชาติไทย มีความจริงใจต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญ คือ ไม่ได้ไป ล้อบบี้

⁴⁰ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 5/2540, วันอังคารที่ 9 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ.

⁴¹ Robin Ajello, and Julian Gearing “Will They Get It Right?” *Asiaweek* (24 January 1997) : 6.

Sangwon Suh and Julian Gearing Wang Nam Khiew,

“RACE”, *Asiaweek* (9 May 1997) : p. 18-20.

*โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ภาคผนวก ข, ค หน้า 131, 132

สมาชิกวุฒิสภาแต่อย่างใด ถึงแม้ว่า วุฒิสมาชิกชุดนี้ นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้แต่งตั้ง⁴² นายชุมพล ศิลปอาชา กล่าว

จากตรรกะดังกล่าวข้างต้น จึงมีความชัดเจนว่า ปัจจัยเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้น เอื้อต่อการโน้มนำไปสู่การก่อรูปก่อตัวของมติมหาชนอย่างสำคัญในการเรียกร้องร่างรัฐธรรมนูญ กลุ่มพลังทางการเมืองต่างๆ ที่เป็นแกนสำคัญ จัดตั้งเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง ทำการเคลื่อนไหวและเรียกร้องกดดัน ให้กลุ่มอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคความหวังใหม่ ที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลตามที่ได้กล่าวไปข้างแล้ว ในลำดับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวข้างต้น เช่น ขบวนการนักศึกษา นักวิชาการ นักธุรกิจ ทหาร ประชาชน กลุ่มองค์กรประชาธิปไตย สื่อมวลชน ซึ่งเรียกร้องต้องการรัฐธรรมนูญใหม่ ได้พุ่งเป้ากดดัน ไปยังกลุ่มอำนาจทางการเมือง บุคคลสำคัญหลายฝ่ายอย่างเข้มแข็งภายใต้บรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย

บทบาทของสื่อมวลชนกับการก่อตัวของมติมหาชน

อิทธิพลหรือบทบาทของสื่อสารมวลชน จากแนวคิดในบทที่ 2 ที่ได้อธิบายโดยละเอียดแล้ว ย่อมพอจะเห็นได้ว่า หน้าที่หลักๆ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการก่อตัวของมติมหาชน คือ

ประการแรก เป็นการให้การเรียนรู้ในทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น การให้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับระบบการเมือง การบริหาร ประเด็นปัญหาทางการเมือง และแนวทางแก้ไขปัญหา

ประการที่สอง ใช้อิทธิพลโน้มน้าวทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็น และการเสนอข่าวสารและรูปภาพ ซึ่งสามารถโน้มน้าวให้ผู้รับข่าวสารเกิดความรู้สึก และความประทับใจไปในทางใดทางหนึ่งได้ ประกอบกับเจตนารมณ์ในการร่างรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 211 มี 3 ประการ คือ

1. คำนึงถึงเสียงของประชาชน
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง
3. เมื่อร่างเสร็จประชาชนต้องมีส่วนร่วมเห็น ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องอาศัยสื่อมวลชนและต้องให้สื่อมวลชนมีความเข้าใจมากที่สุด เพื่อถ่ายทอดไปสู่ประชาชนในวงกว้าง

⁴²ไอทีวี ทอล์ค ออนแอร์, รัฐธรรมนูญกับประชาชน, 5 กันยายน 2540 เทปโทรทัศน์ 23.00

นายบรรศักดิ์ อุวรรณโณ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนว่า⁴³ จะต้องเป็นองค์กรที่อิสระ ออกจากอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ ด้วยเหตุนี้เอง นายสมัคร ได้กล่าวโจมตี สื่อมวลชนว่า⁴⁴ “...เมื่อตอนขกร่างฯ ขึ้นมาใหม่ๆ นั้น ได้มีการเอ่ยถึงมาตราหนึ่งเกี่ยวกับการว่าจะตั้ง สภาเพื่อควบคุมสื่อมวลชนในประเทศไทย สื่อมวลชนชนแวกๆ เข้า บัดนี้ผมหามาตราฐานั้นไม่เจอ แล้ว แปลว่า ถ้าสื่อสารมวลชนร้องอย่างนี้เข้าก็เอาออก สื่อสารมวลชนก็หันมาสนับสนุนกัน ใหญ่...” จึงไม่แปลกอะไรที่ศูนย์วิเคราะห์ข่าวสารกระทรวงมหาดไทยในวันที่ 9 กันยายน 2540 ได้ กล่าวโจมตีสื่อมวลชนว่า เสนอข่าวสารไร้จรรยาบรรณ ขาดความสำนึก และความรับผิดชอบในวิชาชีพ ไร้จุดยืนที่เป็นกลาง ไม่เคารพต่อความรู้สึคนึกคิดของผ่าน ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้สื่อมวลชนจึง มีความเป็นอิสระอย่างมาก โน้มนำกระแสความคิดเห็นมหาชนได้เป็นอย่างดี

จากความเคลื่อนไหวของสื่อมวลชนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว พอลงสรุปในเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทในการผลักดันการก่อตัวของมติมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญได้ดังนี้

1. รายงานข่าวการแถลงหรือสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ รายงานข่าว การประชุมสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ โดยนักการเมือง ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และคณะที่ปรึกษารัฐบาล เช่น การประชุมสัมมนาของทหารที่เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ ในหัวข้อเรื่องยุทธศาสตร์พัฒนาการปฏิรูปการเมือง ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยกองทัพบกและ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ประกอบกับติดตามสัมภาษณ์ผู้บัญชาการเหล่าทัพต่างๆ ต่อทำที่รัฐธรรมนูญ เช่น พลเอก เศรษฐา ฐานะจาโร เป็นต้น

2. บทวิจารณ์ของนักเขียนคอลัมน์ด้านเศรษฐกิจและการเมือง บทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์วิจารณ์หรือบทความพิเศษที่ส่งมาจากบุคคลภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านนโยบายเรื่อง

⁴³ สรุปจากการสัมมนาเรื่อง บทบาทสื่อมวลชนต่อการรณรงค์รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน จัดโดยคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นสถาบันการศึกษา องค์กรธุรกิจและองค์กรเอกชน ในคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญ วันพุธที่ 28 พฤษภาคม 2540 โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ อ้างถึงในรายงานผลสรุปโครงการรับฟังความคิดเห็นภาค องค์กรธุรกิจเอกชนของคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็น สถาบันการศึกษาขององค์กรธุรกิจ และองค์กรเอกชนในคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์วันพฤหัสบดีที่ 3 เมษายน 2540 ณ ห้องรับรอง 1-2 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2 เสนอต่อ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์, คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

⁴⁴ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 2/2540, กองกรรมาธิการ

นั้นเป็นการเฉพาะ เช่น การพาดหัวของหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ด้วยท่าทีที่ก้าวร้าว ดูเดือด มีการประดับภาพธงสีเขียว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญคอรัปชั่น บทนำ บทความในหนังสือพิมพ์ เช่น บทความ อีกด้านหนึ่งของเหรียญโดยคำนูณ สิทธิสมาน เสนอข่าวสารอย่างต่อเนื่อง แสดงจุดยืนชัดเจนว่า ต้องการให้รัฐธรรมนูญผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา บทวิเคราะห์วิจารณ์ที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะในตอนที่เกี่ยวข้องกับวุฒิสมาชิก ซึ่งต่อต้านรัฐธรรมนูญพยายามที่จะแก้ ม. 211 ดร. สุรพล นิติไกรพจน์ กับดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้เขียนบทความวิจารณ์ว่า อย่าค้นตุรังใช้เผด็จการรัฐสภาแก้ ม. 211 ฟืนกตึกาตัวเอง

3. รายการวิทยุและโทรทัศน์ที่นำเสนอในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีประเด็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญ นำเสนอในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคล การอภิปรายเป็นกลุ่ม และการเปิดโอกาสให้คนภายนอกโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นในรายการ (Phone-in) เห็นได้ชัดจากรายการเจาะใจที่มีดำรง พุฒตาล วุฒิสมาชิก ดำเนินรายการร่วมกับสัญญา คุณากรในคืนวันที่ 4 ก.ย. ก็ได้นำเอาแก้วสรร อติโพธิ ส.ส.ร. โสภณ สุภาพงษ์ วุฒิสมาชิก ไปออกรายการร่วมกับ ส.ส. อีกหลายคนถึงกับสมาชิกรัฐสภาอภิปรายโจมตีในรัฐสภา สถานีโทรทัศน์ของไอทีวี ในช่วงที่รัฐสภาพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ มีการนำเสนอข่าวสารอย่างต่อเนื่องในรูปแบบรายการทอล์ค มีการเชิญบุคคลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เช่น นายอานันท์ ปันยารชุน นายชุมพล ศิลปอาชา ตลอดจนบรรดานักวิชาการต่างๆ ที่สำคัญมาแสดงความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญ

ซึ่งรูปแบบการนำเสนอดังกล่าวข้างต้นอาจจะผสมผสานกับโดยสื่อหลายประเภท เพื่อสร้างกระแสคิมหาชน รณรงค์ที่เข้มข้นอาจจริงอาจจังต่อประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญสมกับคำอธิบายมาตรฐานแบบตะวันตกเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ ที่ว่า “สุนัขเฝ้าบ้าน” “กระจกสะท้อนสังคม” “ผู้กำหนดวาระข่าวสารหรือผู้กำหนดประเด็นเรื่องราวให้ประชาชนสนใจติดตาม” และยิ่งชัดเจนไปอีกว่า เมื่อสมาชิกรัฐสภาได้อภิปรายเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจจากสื่อมวลชน

“...ท่านสื่อมวลชนที่เคารพครับ กราบเท้าท่านคิดว่า ขอความวิงวอน แม้ว่า หลายคนเป็นชั้นลูกศิษย์ ชั้นลูกหลานก็ตามให้ความยุติธรรม และโปรดตระหนักสำนึกว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นต้องยอมรับความเห็นที่ผิดแผกแตกต่างกันได้ ต้องรับฟังกันได้ ไม่ใช่ประณามหยาบเหยียดกันเสียหายหมด...”

สื่อมวลชนจึงมีบทบาทมากต่อการก่อตัวของกระแสคิมหาชน เพื่อเป็นกรอบอ้างอิงทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของสมาชิกรัฐสภาอย่างแท้จริง

บทบาทของกลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์กับการโน้มน้าวมติมหาชน

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในลำดับเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักธุรกิจ ได้มีการอภิปรายสัมมนามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นต่อเนื่อง ตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญดังได้กล่าวไปแล้ว ในบทที่ 3 ทั้งนี้เพื่อโน้มน้าวให้เกิดกระแสมติมหาชน เห็นได้ชัดจากการเคลื่อนไหวของบรรดานักธุรกิจกลุ่มแรก กลุ่มของนายสวัสดิ์ หอรุ่งเรือง ประธานกลุ่มเอ็นทีเอส สติล กรุ๊ป นายประชัย เลี้ยวไพรัตน์ ประธานกลุ่ม ทีพีไอ และนายวิทย์ วิริยประไพกิจ ประธานกลุ่มสหวิริยา ที่คบเท้าเข้าบ้านสี่เสาเทเวศน์เข้าพบ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างกระแสติดันต่อบุคคลสำคัญในทางการเมือง อีกความเคลื่อนไหวหนึ่งคือ กรณี นายปรีดา เดียสุวรรณ และนายธรรมนุญ ดวงฉวี กรรมการหอการค้าไทย ในฐานะประธานและคณะทำงานผลักดันร่างรัฐธรรมนูญได้สนับสนุนให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาโดยตลอด โดยเขากล่าวว่า⁴⁵ เพื่อต้องการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ เชื่อว่ารัฐธรรมนูญใหม่จะนำไปสู่การเมืองที่ดีขึ้น โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการห้ามไม่ให้รัฐมนตรีเป็น ส.ส. ในขณะเดียวกัน เพราะผลประโยชน์จะขัดกัน (Conflict of Interests) และเพื่อต้องการสร้างกระแสมติมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ เหตุการณ์ครั้งนี้ นับเป็นประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งของหอการค้าไทย ที่แสดงจุดยืนทางการเมืองนั่นคือ ต้องรับร่างรัฐธรรมนูญ

ความเคลื่อนไหวอีกครั้งของนักธุรกิจที่บรรดาผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจชั้นนำที่มีมูลค่าธุรกิจรวมกันกว่าแสนล้านบาทประมาณ 30 คน อาทิ นายวิโรจน์ ภูตระกูล จากกลุ่มบุญรอดบริวเวอรี่ นายโอฬาร ไชยประวัติ กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ นายสุทธิชาติ จิราธิวัฒน์ จากกลุ่มเซ็นทรัล เป็นต้น ที่ได้จัดประชุมใหญ่เป็นการภายในที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ แม้ว่าการประชุมของนักธุรกิจชั้นนำครั้งนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง แต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำในขณะนั้นเป็นอย่างดี

ความเคลื่อนไหวของนักธุรกิจดังกล่าวยังได้มีการข่มขู่ว่าจะถวายฎีกากับพระมหากษัตริย์ด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการกดดันต่อสถาบันกษัตริย์ ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นเสมือนหัวหอกสำคัญในการจุกจุกชนวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองต่างๆ ในห้วงเวลาเดียวกันนั้นต่อมา

การเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองช่วงก่อนการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกลุ่มตัวแทนสภาองค์กรนายจ้างแห่งประเทศไทยนำโดย นายอนันตชัย คุณานันทกุล ประธานสภา

⁴⁵ ไอทีวี ทอล์ค ออนแอร์, เยียวยาเศรษฐกิจไทย, 17 กันยายน 2540, เทปโทรทัศน์ 24.26 นาที.

องค์การ นายจ้างยื่นหนังสือ และช้อคอกไม้ให้แก่ นายอุทัย พิมพ์ใจชน และนายวันมูหะหมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภาเพื่อสนับสนุนให้รับร่างรัฐธรรมนูญ นายวุฒิตเทพ อินทรปัญญา รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (นิด้า) พร้อมคณาจารย์จำนวนหนึ่งได้ยื่นจดหมายเปิดผนึกถึงนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานวุฒิสภา พร้อมรายชื่อคณาจารย์และนักศึกษาของสถาบันประมาณ 2,400 คน เพื่อสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งช่วงนี้มีความพยายามของวุฒิสมาชิก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะพรรครัฐบาลที่จะแก้ไขมาตรา 211 ด้วยแล้วยังมีเข้มข้นของการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ช่วงการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 4-10 กันยายน ช่วงนี้ การเคลื่อนไหวทวีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น กลุ่มพลังทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกลุ่มกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศทยอยเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ โดยใช้รถบัสโดยสารรถตู้ รถยนต์ส่วนตัวเกือบ 200 คันมาที่ลานพระบรมรูปทรงม้า โดยส่วนใหญ่จะแต่งเครื่องแบบสีทากีและมีสัญลักษณ์ติดริบบิ้น สีเหลือง ธงเหลือง ตามแขนเสื้อและหน้าอก โดยแกนนำของผู้ชุมนุมได้ผลัดเปลี่ยนกันโจมตีร่างรัฐธรรมนูญ มีการทำพิธีสาบานตนบวงสรวงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และขณะเดียวกันกลุ่มพลังทางการเมืองโดยนายพิภพ ธงไชยในนามของเลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยได้เข้าพบนายวันมูหะหมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา ยื่นจดหมายเปิดผนึกคัดค้านการที่รัฐสภาจะเสนอให้ตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญและในขณะเดียวกันตัวแทนองค์กรประชาธิปไตยเข้าพบนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อมอบดอกไม้ให้กำลังใจ

มติมหาชนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ ที่จังหวัดลพบุรี นายมานะ เอกจริยวงศ์ รองอธิการบดี สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี ได้ทำโพลสำรวจความคิดเห็นประชาชนในเขต จ. ลพบุรี จ. สิงห์บุรี จ. สระบุรี จำนวน 4,351 ชุด พบว่า ประชาชนจำนวนร้อยละ 95.9 ที่ต้องการรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก่อนจะสิ้นวันอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญกลุ่มต่อต้านรัฐธรรมนูญ นำโดยนายอวยชัย วัฒนา กรรมการบริหารสมาคมศิษษาเกษตราชัยอภัยสถาน (สกอ.อ.) ปักหลักบริเวณหน้าสนามฟุตบอลวิทยาลัยพลศึกษา จ. มหาสารคาม โดยมีแผ่นป้ายโจมตีร่างรัฐธรรมนูญ

หลังจากการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง กลุ่มพลังทางการเมืองต่างๆ พยายามสร้างกระแสมติมหาชนอย่างเข้มข้นอีกหลายเท่า กลุ่มตัวแทนนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ทำการเผาโลงศพจำลองและพวงหรีด ที่เขียนว่า ไคโนเสนาะ สมัคร และอาลัยพล.อ. ชวลิต ผู้ตรวจการแผ่นดิน พร้อมกับเผารูปของคุณหญิง พันธุ์เครือ ยงใจยุทธ ซึ่งสวมชุดกุไท ซึ่งเป็นการสร้างอารมณ์ร่วมกันอย่างเห็นได้ชัดต่อการสร้างกระแสมติมหาชน เท่านั้นยังไม่พอ น.ส. อภัสรา พงษ์พานิช เลขาธิการสหพันธ์นิสิต-นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) พร้อมด้วยตัวแทนนักศึกษาประมาณ 10 คน ได้ยื่นขอ

ป้ายผ้าเรียกร้องพร้อมแจกแถลงการณ์ให้ผู้สนใจมีเนื้อหาสรุปว่า 1. สนทน. เห็นว่า สถานการณ์ปัจจุบันล่อแหลมต่ออนาคตของประเทศ เพราะจากการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาได้แสดงว่า นักการเมืองหวงแหนอำนาจไม่ต้องการผ่านร่างรัฐธรรมนูญและเล่นเกมยืดเวลาให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 15 วันตามเดิม จึงขอเรียกร้องต่อรัฐสภา พรรคการเมืองทุกพรรคให้หยุดการใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลเกมของอำนาจ และขอให้มีการลงสัตยาบันก่อนลงมติ วันที่ 27 กันยายน เพื่อสร้างหลักประกันว่า รัฐสภาจะทำตามเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมืองอย่างแท้จริง นอกจากนี้ สนทน. ขอเรียกร้องต่อประชาชนให้ร่วมกันติดตามและแสดงพลังผลักดันให้รัฐสภารับร่างรัฐธรรมนูญ โดยใช้สัญลักษณ์ รณรงค์รับร่างรัฐธรรมนูญจนกระทั่งวันลงมติของรัฐสภา

ระหว่างการลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญเมื่อเวลา 10.00 น. วันที่ 27 กันยายน กลุ่มผู้ชุมนุมที่สนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ (กลุ่มธงเขียว) และฝ่ายคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญ (กลุ่มธงเหลือง) ซึ่งมาตั้งกองเชียร์ที่บริเวณหน้ารัฐสภาได้แสดงออกถึงความรู้สึกของตัวเองกันอย่างเต็มที่ ทำให้บรรยากาศหน้ารัฐสภาเต็มไปด้วยความตึกคักด้วยเสียงโห่ร้องแสดงความยินดี เสียงคำทอคัดค้าน กระทั่งถึงกับมีการตบตีทำร้ายร่างกายกันชุลมุนทั้งสองฝ่าย

นับได้ว่า กระแสตึกคัก โดยเฉพาะกลุ่มพลังทางการเมืองต่างๆ ที่ได้วิเคราะห์มาข้างต้น ได้แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในการร่วมกันปลุกมติมหาชนในลักษณะพฤติกรรมร่วมกันในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญในรูปแบบต่างๆ เช่น ยื่นจดหมายเปิดผนึก การประชุมสัมมนา การขึ้นเวทีปราศรัย เรียกได้ว่า สร้างความลำบากใจแก่สมาชิกรัฐสภาไม่น้อย ทำให้หวนที่จะคิดถึงไม่ได้ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬระหว่างวันที่ 17-21 พ.ค. 2535 ที่มีผู้วิเคราะห์ไว้อย่างน่ารับฟังว่า “เหตุการณ์จลาจลที่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 17-21 พ.ค. 2535 เพราะมีการประณามพลังของประชาชนและสถานการณ์ผิดพลาด”⁴⁶

บทบาทของกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เอื้อต่อการสำเร็จของการก่อตัวของมติมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญอย่างมีนัยสำคัญคือ ทำที่ค่อนข้างวางเฉยและไม่แสดงออกถึงการกดดันแทรกแซงที่เคยกระทำมาในอดีตเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญใหม่ของท่าน “...ผมว่า นายกฯ ท่านต้องสู้ด้วยตัวเอง เพราะทหารเราไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แม้เราจะเป็นกลไกของรัฐบาลที่จะสนับสนุนรัฐบาล แต่ก็เฉพาะไม่เกี่ยวกับการเมืองเท่านั้น...” “...อย่าหวาดระแวงทหารเลยถึง ยังไงเราก็ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่ว่าใครจะเป็นนายกรัฐมนตรีก็อย่ากลัวทหารเลย เราจะทำไม่ทำในสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่...”⁴⁷ ผู้บัญชาการทหารบกกล่าวเท่ากับทหารสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญนี้

⁴⁶ สยามจดหมายเหตุ, ปีที่ 17 ฉบับที่ 22 (29 พฤษภาคม - 4 มิถุนายน 2535) : 600-601.

⁴⁷ “ในประเทศ”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 17 (28 กันยายน - 4 ตุลาคม 2540) : 12.

เต็มที นอกจากนี้พิจารณาได้จากการเขียนบทความเรื่อง “ฟื้นธง รัฐธรรมนูญ” ของ พ.อ. จงศักดิ์ พานิชกุล รองเลขาธิการ ทบ. เจ้าของนามปากกา “พท. ทัดเทียม เขียมนคร ในเอกสารข่าวสารทหารบกเพื่อสับสนุนร่าง ร.ร.น. ค่าย นายสมัคร สุนทรเวช ถึงกับอภิปรายโจมตีในสภาว่า⁴⁸ “...เจ้าคนเขียนบทความก็ทหารบก เขียนหนังสือตัวหนึ่งก็มีสิทธิแสดงความเห็น 2 ตัว แต่ทำไมละเมิดความเห็นของคนอื่น ใช้นามปากกาทัดเทียม เขียมนคร เลยมารุคแหวะถึงผม เป็นไปได้อย่างไรคุณจะเห็นของคุณก็เห็นไป...” บรรยากาศทางการเมืองในขณะนั้นเริ่มลดความกดดันลงมาก เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของกระแสมติมหาชน เห็นได้ชัดว่า ทหารพยายามที่จะวางตัวเป็นกลาง ในลักษณะที่ค่อนข้างไปทางเห็นด้วยมากกว่า และอีกเหตุการณ์หนึ่งสะท้อนให้เห็นการยอมรับร่างรัฐธรรมนูญ นั่นคือปฏิสนธแนวความคิดของสมาชิกรัฐสภาในขณะนั้น ที่ต้องแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญก่อนที่จะรับ “...ที่มีการแก้ไขมาตรา 211 ปีณธส นั้นเป็นแง่มุมทางกฎหมายอาจทำได้ซึ่งก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก แต่ในความคิดของผมถ้ามาแก้ไขตอนนี้คงจะเข้าไปแล้ว หมายความว่า สามารถที่จะแก้ไขได้แต่เมื่อถึงวันนี้จะมีใครทำ...”⁴⁹ ผม ท.บ. กล่าว

ในขณะที่ พล. อ. มงคล อัมพรพิสิฏฐ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด วุฒิสมาชิกได้แสดงทัศนคติว่า “...⁵⁰ผมเป็นห่วงบ้านเมืองต้องการให้ข้อขัดแย้งเรื่องรัฐธรรมนูญจำกัคอยู่ในสภา ไม่อยากให้โบเจียว โบเหลียงต้องออกมาเผชิญหน้ากัน ไม่อยากให้แต่ละฝ่าย ใช้กำลังแต่ถ้ามีการเผชิญหน้าก็ต้องเป็นเรื่องของตำรวจที่ต้องคอยดูแล...” และในการสัมมนาเรื่อง “ยุทธศาสตร์พัฒนากับการปฏิรูปการเมือง ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยกองทัพบก และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ในคณะกรรมการรณรงค์ เพื่อปฏิรูปการเมืองท่ามกลางนายทหารระดับพันเอกประมาณ 400 คน พล.อ. ชาญ บุญประเสริฐ เสนาธิการทหารบกกล่าวตอนหนึ่งว่า “...⁵¹ ขณะนี้ประชาชนทั้งประเทศมีความหวังว่า รัฐธรรมนูญฉบับ ส.ส.ร. เป็นยาวิเศษ แน่แน่นอนว่า เป็นฟางเส้นสุดท้ายหรือเป็นขอนไม้สุดท้ายที่จะฟุ้งได้และเขายังกล่าวในเชิงข่มขู่อีกว่า “...เมื่อตกลงกันไม่ได้ พูจากันไม่รู้เรื่อง ผลประโยชน์ขัดกัน ถ้าผลออกมากระทบต่อเสถียรภาพของบ้านเมือง เราก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง...”

⁴⁸ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 6/2540 วันพุธที่ 10 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ

⁴⁹ มติชน (4 กันยายน 2540) : 10

⁵⁰ มติชน (3 กันยายน 2540) : 10

⁵¹ มติชน (2 กันยายน 2540) : 10

ในช่วงหลังที่มีการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญเสร็จ วันที่ 23 กันยายน 2540 มีการประชุมคณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2541-2544) ตามที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเสนอซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะหน้าประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจและรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ตรงนี้เองเท่ากับเป็นการประเมินสถานการณ์และเตือนให้คณะรัฐมนตรีทราบแนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า นั่นคือ ความขัดแย้ง ความรุนแรงของทางฝ่ายทหารอย่างชัดเจน⁵² และจากการที่ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ ส.ส.ร. จังหวัดกระบี่ ได้ความว่า ทหารไม่ยุ่งเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญนี้มากนัก ถึงแม้ว่า ในประเด็นวุฒิสมาชิกจะเป็นการคัดอำนาจทหารในระบบเดิม แต่อย่างไรก็ตามในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ทหารยังสามารถเกลี้ยบบประมาณจากกระทรวงมหาดไทยไปยังกระทรวงกลาโหมได้ เพื่อพัฒนาประเทศ⁵³ จึงยิ่งชัดไปอีกว่า ทหารเขาสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการหลอมกระแสความคิดมหาชนต่อการกดดันสมาชิกรัฐสภาต่อไปจากการที่ได้พยายามวิเคราะห์เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชน บทบาทของสื่อมวลชน กลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์กับการโน้มน้าวมติมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ 2540 อาจกล่าวได้ว่า มีบทบาทต่อการหลอมและถ่ายทอดมติมหาชนสู่สมาชิกรัฐสภาอย่างมาก แม้ว่า ในการหลอมและถ่ายทอดของสื่อมวลชนต่าง ๆ อาจจะได้สมบูรณ์บ้าง ไม่สมบูรณ์บ้าง และอาจบิดเบือนมติมหาชนไปบ้าง แต่เป็นที่เชื่อแน่เหลือเกินว่า แก่นแท้แห่งเจตนารมณ์ของประชาชน หรือมติมหาชน ยังคงอยู่และในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ของประชาชนหรือมติมหาชนสู่สมาชิกรัฐสภา เพื่อตัดสินใจรับร่างรัฐธรรมนูญนั้น ถ้าปราศจากกลุ่มเหล่านี้แล้ว ก็ยากที่จะคาดคิดไปได้ว่า การถ่ายทอดสิ่งดังกล่าวจะมีอิทธิพล กดดันสมาชิกรัฐสภาได้ ซึ่งผู้เขียนจะได้พยายามอธิบายปัจจัยจากมติมหาชนนี้ไปกับปัจจัยจากสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ เพื่อที่จะให้สอดคล้องสอดคล้องกับสมมติฐานในหัวข้อต่อไป

⁵² สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล, “สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรี”

ข่าวทำเนียบรัฐบาลสำนักโฆษก, วันที่ 23 กันยายน 2540.

* มาตรา 72 รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้ เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน, สิงหาคม 2540.

⁵³ พินิจ อัสวโกวิทกรณ์, สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม 2540.

สภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2540^{*}

1. ปี 2540 เศรษฐกิจไทยประสบปัญหาวิกฤตอย่างรุนแรง โดยอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจติดลบร้อยละ 0.4 การผลิตเกือบทุกสาขาลดลงหรือไม่ขยายตัว ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการและเลิกจ้างงาน การใช้จ่ายในประเทศลดลง สถาบันการเงินมีปัญหานี้คือคุณภาพและขาดสภาพคล่องรุนแรงจนบางแห่งถูกสั่งปิดกิจการ นักลงทุนและเจ้าหน้าที่ต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นต่อเศรษฐกิจไทย ภาคเอกชนประสบปัญหาการชำระหนี้และการต่ออายุหนี้ต่างประเทศ โดยการทรุดตัวของเศรษฐกิจดังกล่าวเกิดจากปัญหาโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในประเทศ และวิกฤตการณ์การเงินในภูมิภาคเป็นสำคัญ

ในอดีตเศรษฐกิจไทยขยายตัวในระดับสูงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยไม่ได้แก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างที่มีมานานอย่างจริงจัง และไม่มีการดำเนินมาตรการรองรับที่เหมาะสม ทำให้เกิดความไม่สมดุลอย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจ มีการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศสูงและการใช้ทรัพยากรการเงินขาดประสิทธิภาพ ความสามารถในการแข่งขันตกต่ำ การส่งออกซบเซาต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2539 จนถึงกลางปี 2540 ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลสูงต่อเนื่องจากสองปีก่อนหน้าปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินงานของสถาบันการเงินและความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจไทย ก่อให้เกิดการเก็งกำไรค่าเงินบาทอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี ทางกรจึงประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นแบบลอยตัวในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540

2. ค่าเงินบาทที่มีความผันผวนรุนแรงและต่อเนื่องและการไหลออกของเงินทุนต่างประเทศตลอดจนภาวะทรุดตัวทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถการดำเนินงานของสถาบันการเงินที่มีปัญหาคุณภาพสินทรัพย์ ทำให้เกิดวิกฤตความเชื่อมั่นในระบบสถาบันการเงิน ผู้ฝากเงินและ

---

^{*}ดูรายละเอียดใน รายงานเศรษฐกิจรายเดือนพฤศจิกายน 2540. ปีที่ 37 เล่มที่ 11 จัดพิมพ์โดยฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีทำเนียบรัฐบาล ข่าวทำเนียบรัฐบาลสำนักโฆษก, วันที่ 16 กันยายน 2540, วันที่ 17 ตุลาคม 2540, วันที่ 31 ธันวาคม 2540.

ใน Asiaweek (21 March 1997) : 52

ใน Far Eastern Economic Review (29 May 1997) pp. 14-15.

ใน Asiaweek (21 March 1997) : 52

ใน Far Eastern Economic Review (10 July 1997) pp. 10-11.

ใน Far Eastern Economic Review (3 July 1997) pp. 23-24.

ใน Newsweek (25 August 1997) : 49

ใน Newsweek (10 November 1997) : 32

เจ้าหน้าที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เร่งถอนเงินฝากและเรียกคืนหนี้จากสถาบันการเงินไทย กอปรกับการที่บริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือลดอันดับความน่าเชื่อถือของสถาบันการเงินไทย ทำให้ปัญหาสถาบันการเงินที่ความรุนแรงมากขึ้น ทางกรจึงต้องประกาศปิดกิจการบริษัทเงินทุนชั่วคราวรวม 58 แห่ง และในที่สุดทางการได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินและทางวิชาการจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในวันที่ 14 สิงหาคม 2540

3. ภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจของกองทุนการเงินฯ ประเทศไทยมีพันธะที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการสร้างเสถียรภาพอัตราแลกเปลี่ยนและการปรับตัวทางเศรษฐกิจในระยะปานกลาง โดยการดำเนินนโยบายการเงินและการคลังที่เข้มงวด มาตรการฟื้นฟูภาคการเงิน รวมทั้งนโยบายการปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ โครงสร้างกฎหมาย และมาตรการด้านสังคม แม้ว่าประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงกับกองทุนการเงินฯ ได้เป็นที่น่าพอใจ แต่การที่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจการเงินได้ขยายตัวไปสู่ประเทศในภูมิภาค ทำให้ค่าเงินบาทอ่อนลงมากกว่าที่คาดไว้ และทางการต้องรักษาอัตราดอกเบี้ยให้อยู่ในระดับสูง เพื่อรักษาเสถียรภาพด้านอัตราแลกเปลี่ยน เศรษฐกิจจึงหดตัวลงกว่าที่คาดการณ์

ต่อมาประมาณเดือน มีนาคม – เมษายน 2541 เมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัยเข้ามาบริหารประเทศ มีการทำข่าวเกี่ยวกับนายชวน หลีกภัย อย่างแข็งขันในสื่อมวลชนระดับนานาชาติ โดยเฉพาะสื่อมวลชนอเมริกันคือ ยกย่องนายชวนในฐานะบุคคลผู้กอบกู้แผ่นดิน ไม่ใช่เพียงในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ในเอเชียทั้งหมดและในฐานะบุคคลผู้ทรงเกียรติผู้ซึ่งรักษาพันธะสัญญาที่ประเทศได้ทำไว้กับ IMF (สมัยรัฐบาล ชวลิต ยงใจยุทธ) ถือว่าเป็นตัวอย่างอันดีแก่รัฐบาลเกาหลีใต้ และที่สำคัญคือ รัฐบาลอินโดนีเซีย เนื่องจากประธานาธิบดี ซูฮาร์โต ไม่ยอมทำตามสัญญากับ IMF นายชวนได้ขึ้นหน้าปกนิตยสาร Asion Week Time Business Week โดยแท้จริงแล้วเห็นได้ว่า มีความพยายามอย่างมากในด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อที่จะเสนอภาพว่า นายชวนคือ ความหวังแห่งเอเชีย ไม่ใช่ประธานาธิบดี ซูฮาร์โต ผู้ซึ่งไม่รักษาพันธะสัญญา⁵⁴

จึงเห็นได้ว่า สภาวะเศรษฐกิจไทยในขณะนั้นตกต่ำอย่างมาก เรียกได้ว่า เป็นสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจจริงๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

⁵⁴Thailand : Economy / Infrastructure “Asia Yearbook 1999 : 209.

Asia : Now Get to Work. Time (17 November 1997) pp. 18-20.

เพราะการเมืองกับเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันไม่ได้ “...⁵⁵การเมืองมีความสำคัญมากในเรื่องความมั่นใจ มีส่วนสำคัญไม่ด้อยไปกว่าโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมืองมั่นคง มีเหตุมีผลมีโครงสร้างที่จะตอบสนองต่อปัญหาได้ สิ่งต่างๆ จะเบาบางลง จะทำให้เขามั่นใจและในทางตรงกันข้ามการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวย จะทำให้เศรษฐกิจบั่นทอนได้...” และเขายังกล่าวยอมรับอีกว่า “...ถ้าหากรัฐธรรมนูญไม่ผ่าน เกิดเรื่องเกิดราวมีความรุนแรงจะทำให้เจ้าหน้าที่ตกใจ ทำให้คนลงทุนตกใจ มันกระทบกับเศรษฐกิจแน่นอน นายวีรพงษ์ รามานุจ กล่าวในฐานะประธานคณะกรรมการกำกับแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจตามเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และในฐานะสมาชิกรัฐสภา ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในขณะนั้นและในขณะเดียวกัน นายอานันท์ ปันยารชุน ผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวยอมรับว่า ประเทศเพื่อนบ้านเป็นห่วงเศรษฐกิจไทยมาก “...⁵⁶เวลานี้ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นห่วงเศรษฐกิจไทยมาก เพราะเขากลัวว่า เมืองไทยจะดิ่งเขาล่มจมไปด้วย...”

บรรดานักวิชาการ นักธุรกิจ ต่างมีทรรศนะตรงกันว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้กับเศรษฐกิจมีนัยสำคัญซึ่งกันและกันอย่างมาก ไกรฤทธิ บุญเกียรติ ประธานกรรมการบริหาร บริษัทไบโอ ไฟล์ คอร์ปอเรชั่นกรุ๊ป จำกัด กล่าวว่า

“...ปัจจุบันสภาพการค้าและเศรษฐกิจทั้งโลกเปิดกว้างมากและประเทศไทยเองก็ต้องปรับตัวให้ก้าวทันการแข่งขัน ฉะนั้นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุด รวมทั้งรัฐมนตรีต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องการบริหารเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งคนเห็นว่า ร่างรัฐธรรมนูญใหม่มีอยู่ข้อหนึ่งที่กล่าวถึงที่มาของผู้บริหารที่เปิดกว้างให้กับทุกคนที่มีความสนใจอยากจะเข้ามาและในภาวะเช่นนี้ต้องใช้ผู้บริหารที่มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น จากเดิมที่มีแต่ผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมายเข้ามา...”

ดร. ศรีศักดิ์ จามรมาน ประธานกลุ่มบริษัทเคเอสซีฯ กล่าวว่า

“... ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะช่วยทำให้ประชาชน มีความสบายใจมากขึ้นในแง่ของจิตวิทยาแม้ว่า อาจจะไม่ช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจในทางตรง เนื่องเพราะการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจในทางตรงนั้น ประชาชนจะต้องประหยัคมากกว่านี้ แต่รัฐธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลในทางอ้อมคือ จะทำให้ประชาชนมีความรอบคอบมากขึ้น รวมทั้งจะเกิดความโปร่งใสในสถาบันการเมืองมากขึ้น ทั้ง

⁵⁵ ไอทีวี ทอล์ค ออนแอร์, ระดมความคิดฟื้นฟูเศรษฐกิจไทย (ทีมเศรษฐกิจ) ตอนที่ 4 8 กันยายน 2540, เทปโทรทัศน์ 28.11 นาที.

⁵⁶ ไอทีวี ทอล์ค ออนแอร์, ส.ส.ร. อภิปรายวันแรก. 4 กันยายน 2540, เทปโทรทัศน์ 23.00 นาที

นี้โดยส่วนตัวแล้วให้การสนับสนุน แต่ที่สำคัญไม่ยากให้เกิดการแบ่งกลุ่ม แบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจเลวร้ายลงไปอีก...”

ศ.น.พ. ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี สสร. ปทุมธานี กล่าวว่า

“... รัฐธรรมนูญฉบับใหม่สามารถตรวจสอบคุณภาพของนักการเมืองได้ ประชาชนมีสิทธิเข้าไปควบคุมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารประเทศได้ หากเห็นว่า มีความประพฤติส่อไปในทางทุจริตและตรงนี้ถือว่า เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโดยตรงเพราะในสายตาของนักลงทุนต่างชาติเขามองความน่าเชื่อถือของนักการเมืองเป็นหลัก หากนักการเมืองมีความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศนักลงทุนก็จะเกิดความเชื่อมั่น กล้าที่จะเข้ามาลงทุนในไทย...”⁵⁷

และดังที่ได้กล่าวไปแล้วในการวิเคราะห์หัตถ์คิมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ได้เคลื่อนไหวกดดันสมาชิกรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง เข้มข้น ตลอดมา ซึ่งนั่นเท่ากับเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างมากในช่วงเวลาที่มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอย่างดี กล่าวโดยเฉพาะเจาะจง เมื่อมาถึงตรงนี้ เห็นได้ชัดว่า มีปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลกดดันสองด้านประกอบกันคือ ปัจจัยจากคิมหาชน (Public opinion) กับปัจจัยจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสองด้านควบคู่กันไป โดยนัยนี้ผู้เขียนจะพยายามหยิบยกถ้อยคำ โดยจะพิจารณาจากคำอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญตลอดเวลาอภิปรายตั้งแต่วันที่ 4-10 กันยายนว่า สมาชิกได้กล่าวยอมรับหรือรู้สึก ว่า ถูกกดดันมากน้อย แต่ไหนอย่างไร โดยจะพิจารณาเฉพาะบรรดาแกนนำของสมาชิกรัฐสภา เท่านั้น

ปัจจัยจากคิมหาชนกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญ 2540

เนื่องด้วยวิจัยนี้พยายามที่ศึกษาในเชิงวิเคราะห์เจาะลงไปถึงพฤติกรรมหรือปัจจัยบางประการซึ่งอยู่เบื้องหลัง และมีส่วนช่วยผลักดันให้สมาชิกรัฐสภาต้องผ่านร่างรัฐธรรมนูญทั้งๆ ที่ไม่เห็นด้วย ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเป็นส่วนใหญ่และคัดค้านมาโดยตลอด

ปัจจัยจากคิมหาชน (Public Opinion) ประกอบกับปัจจัยจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ แน่นนอนเป็นปัจจัยเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการตัดสินใจของสมาชิกรัฐสภาต่อการรับร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไปข้างแล้วข้างต้น แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นผู้เขียนจะพยายามอธิบายปัจจัยหลักสองด้านควบคู่กันไป โดยจะพิจารณาจากคำอภิปรายร่างรัฐ

⁵⁷ นานาทรศนะ...รัฐธรรมนูญกับเศรษฐกิจ, ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1189 (3-4 กันยายน 2540) : 8

ธรรมนูญตลอดเวลาอภิปรายตั้งแต่วันที่ 4-10 กันยายน ในจุดที่เขาได้กล่าวยอมรับหรือรู้สึกว่าคุณกดดัน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นจริงถึงสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

และหากกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว สมาชิกวุฒิสภาในขณะนั้นที่มีท่าทีไม่รับมาโดยตลอดก็คือพรรคความหวังใหม่ ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ด้วยเหตุนี้เอง ผู้เขียนจะพยายามเน้นอธิบายพรรคความหวังใหม่เป็นสำคัญ

สมาชิกวุฒิสภาแกนนำพรรคความหวังใหม่ยอมรับตรงกันว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีความสำคัญมากในแง่ของเศรษฐกิจ ในแง่ของการเมือง เพราะประเทศในขณะนี้อยู่ในภาวะถดถุดี และยังคงยอมรับคิดว่า พวกเขา รู้สึกว่าคุณกดดันเป็นอย่างมากจากกระแสความคิดเห็น พร้อมทั้งยังได้กล่าวอภิปรายโจมตี ผู้อยู่เบื้องหลังการกดดันในครั้งนี้

“...ผมอยากกราบเรียนว่า ถ้าวันนี้สมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ขณะนี้จะพูดว่า รับหรือจะพูดว่าไม่รับเป็นความรู้สึกที่ได้เสีย ทั้งนั้นต่อหลายหลายเรื่องที่เรากำลังดำรงอยู่ขณะนี้ ในขณะที่กระแสของประชาชนส่วนหนึ่งที่ถูกแบ่งแยกออกดูเหมือนว่า เรายังไม่ใช่คนไทยด้วยกันเสียแล้ว...”

“...ถามว่า เรากลัวอะไร สมาชิกวุฒิสภานั้นมีความรู้สึกนึกคิด มีวิญญานที่มีความเชื่อมั่นในความรู้สึกของเราที่ดีต่อบ้านเมือง แต่ขณะนี้แม้แต่จะแสดงความเห็นเรายังถูกบีบรัด เราขาดอิสระและเสรีภาพอย่างยิ่ง...”

“...วันนี้สมาชิกวุฒิสภาเกร็งกันไปหมด กลัวกันไปหมดทุกด้าน”⁵⁸ นายชิงชัย มงคลธรรม กล่าว

“...⁵⁹ กระผมสนับสนุนให้มีการผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อที่เป็นการปฏิรูปการเมือง ซึ่งเป็นความหวังของประชาชน วันนี้ปัญหาต่างๆ ทับถมกันทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง...” นายเปรมศักดิ์ เพียยุระ ได้กล่าวแสดงโดยอ้างถึงประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมกับแสดงความยอมรับต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

“...⁶⁰ เศรษฐกิจของประเทศในขณะนี้อยู่ในภาวะที่เปราะบางมาก เป็นปัญหาที่สะสมมาในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 5 ปี 10 ปี แต่ก็มาบังเอิญในช่วงนี้ที่อยู่ในภาวะที่เปราะบาง เราไม่อาจจะเห็นวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่จะมาทับถมใส่เศรษฐกิจที่เปราะบางและเศรษฐกิจที่เปราะบางนี้จะรับไม่

⁵⁸ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 2/2540. วันพฤหัสบดีที่ 4 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

ได้...การพิจารณารับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็มีผลโดยตรงและจะมีผลโดยตรงต่อไปต่อปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ...” นายจาตุรนต์ ฉายแสง ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง แสดงทัศนะถึงร่างรัฐธรรมนูญต่อปัญหาเศรษฐกิจว่า มีนัยสำคัญต่อกันจึงจำเป็นต้องรับร่างรัฐธรรมนูญ เพราะสถานะของประเทศเปราะบางมาก

“...⁶¹กฎหมายฉบับนี้มีต้นทุนราคาแพงเหลือเกิน มันไม่เฉพาะว่า เราสูญเสียเงินในค่าใช้จ่ายให้เฉพาะผู้ที่จะไปร่างรัฐธรรมนูญ คือ ส.ส.ร. เท่านั้น เรายังขาดโอกาสที่เงินจากต่างประเทศไหลเข้ามา ท่านประธานทราบไหม นักธุรกิจก็ดี หรือแม้แต่วงการทัวร์ต่างๆ ปัจจุบันนี้กรุ๊ปนักท่องเที่ยวก็จะเข้ามาในเมืองไทยเป็นร้อยๆ กรุ๊ปนั้นยกเลิกหมด เพราะว่า ได้อ่านหนังสือพิมพ์ว่า จะมีการเผชิญหน้า และจะต้องมีการปะทะ และต้องมีการนองเลือดบนแผ่นดินไทย ทำให้กรุ๊ปต่างๆ ร้อยๆ กรุ๊ปที่จะเดินทางในเมืองไทยนั้น ยกเลิกหมด...” นายमुख สุไลมาน กล่าวยอมรับว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ราคาแพงมาก เห็นได้จากการไม่กล้าเข้ามาของนักท่องเที่ยว เพราะกลัวว่า เมืองไทยจะมี เหตุการณ์จลาจลเกิดขึ้น จึงเห็นได้ชัดว่า ปัจจัยจากมติมหาชนกับเศรษฐกิจมีส่วนกดดันสมาชิก รัฐสภามาก

“...⁶²เพื่อชาติ เพื่อเศรษฐกิจ เพื่อคนที่หวังในชาติบ้านเมืองนี้ ผมไม่ยอมให้ท่านใช้เวลามากในสภาแห่งนี้ ผมอยากให้ทุกท่านพูดเสียงเดียวกันว่า รีบเห็นชอบกับกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้...” นายอดิศร เพียงเกษ แกนนำพรรคความหวังใหม่ กล่าวรวบรวมมติชดเชยเรียกเรื่องให้สมาชิกรัฐสภารีบรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อชาติ เพื่อเศรษฐกิจ

แกนนำพรรคประชาธิปัตย์ แสดงทัศนะว่า ปัจจัยจากมติมหาชนประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ มีส่วนสำคัญที่โน้มน้าวให้เขาต้องรับร่างรัฐธรรมนูญถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญจะมีข้อบกพร่องก็ตาม

“...⁶³แม้จะเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ยังมีบางมาตราที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากสภาวะของประเทศในปัจจุบัน เรายอมรับไม่ได้ที่จะให้เกิดโรคแทรกซ้อน ยอมรับไม่ได้ที่จะให้เกิดวิกฤติการณ์ซ้ำเติมต่อฐานะของประเทศให้ย่ำแย่ลงไปอีก ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทั่วประเทศในเครือข่ายของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้มีมติเป็นเอกฉันท์เมื่อคืนนี้ ให้กระผมมากราบเรียนต่อท่านประธาน ต่อรัฐสภาแห่งนี้ให้รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อดำเนินการต่อไปให้ประกาศใช้โดยเร็ว...”

⁶¹ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 3/2540 วันศุกร์ที่ 5 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ

⁶² เรื่องเดียวกัน.

⁶³ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 5/2540. วันอังคารที่ 9 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ.

นายชวน หลีกภัย กล่าวยอมรับว่า เขาจำเป็นต้องรับเพราะกระแสมติมหาชน กลุ่มผลประโยชน์กดดันเรียกร้องให้ต้องรับถึงแม้ว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะมีข้อบกพร่องอยู่มาก

แกนนำพรรคชาติไทย ได้แสดงความเห็น แสดงความวิตกกังวล เพราะเกรงว่า จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ทำลายบรรยากาศทางเศรษฐกิจ ยอมรับว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประชาชนเขาเรียกร้อง เขาหวังมากที่สุด จึงจำเป็นต้องผ่านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้

“...⁶⁴ผมกราบเรียนวันแรกที่มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ผมมีความกังวลเหลือเกินกังวลใจที่สุด เพราะว่า ในบางมาตรานั้นมีการอภิปรายกันอย่างรุนแรงพอสมควร แต่ว่า หลังจากนั้นวันรุ่งขึ้นด้วยความกรุณาของพรรคร่วมพรรคการเมือง โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ท่านได้ประกาศว่า พรรคร่วมรัฐบาลนั้นจะรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ จะนำไปแก้ไขในภายหลัง...สิ่งนี้เป็นการลดความกดดันทางการเมือง เพราะประชาชนนี้ครับ...ผมก็ไม่เห็นด้วยในการที่จะมีอะไรต่างๆ ทั้งหมดที่มีอยู่นี้ แต่ผมคิดว่า ในยามภาวะเศรษฐกิจประเทศชาติที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เราไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไรมันจะลงเหว ขึ้นห้วยอะไรต่างๆ นี้ผมตอบไม่ได้ ไม่มีใครตอบได้ในขณะนี้ แต่เขาหวังว่า รัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้ อาจจะช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้..” นายบรรหาร ศิลปอาชา กล่าว

สมาชิกรัฐสภาที่แสดงความรู้สึกอึดอัดใจ ระบายความในใจ ระบายอารมณ์ออกมาอย่างเห็นได้ชัดต่อกระแสมติมหาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้น คือ นายสมักร สุนทรเวช “...⁶⁵เวลานี้เอาเด็กที่ไม่รู้ภาษาอ่านหนังสือไม่ออกทำอะไร ปากยังไม่สิ้นกลิ่นน่านมมาเดินถือธงสีเขียว ทำกันทำไมครับ อย่างนั้นเรียกณรงค์ วันนี้ก็รายงานทั่วไปหมด ไม่ทำงานทำการออกมารณรงค์ แต่พอเราบอกว่า ไม่เห็นด้วยบอกพวกนี้ปลุกระดม...” ตรงนี้เท่ากับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศทางการเมือง ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดีว่า มีการรวมตัวกันเป็นเอกภาพ, รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น, ในการเรียกร้อง ในการกดดันต่อสมาชิกรัฐสภาให้ต้องรับร่างรัฐธรรมนูญและเห็นได้จากสมาชิกวุฒิสภาท่านหนึ่งได้แสดงความอึดอัดใจ ระบายความในใจออกมาว่า “...⁶⁶ท่านสื่อมวลชนที่เคารพรับทราบเท่าที่นึกได้ว่า ขอความวิงวอน แม้ว่า หลายคนเป็นชั้นลูกศิษย์ ชั้นลูกหลานก็ตามให้ความยุติธรรม และโปรดตระหนักสำนึกว่า วิธีชีวิตประชาธิปไตยนั้นต้องยอมรับความเห็นที่ผิดแผกแตกต่างกันได้ ต้องรับฟังกันได้ ไม่ใช่ประนามหยามเหยียดกันเสียหายหมด...”

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁵ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 2/2540. วันพฤหัสบดีที่ 4 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน.

ซึ่งสมาชิกรัฐสภาทั้งสอง คือ นายสมิคร สุนทรเวช กับนายพูนศักดิ์ วรรณพงษ์ สมาชิกวุฒิสภา คัดค้านรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาโดยตลอด คำอภิปรายของเขาทั้งสองจึงบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกว่า ถูกกดดันได้เป็นอย่างดี ในขณะที่สมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นนักธุรกิจ ได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างเศรษฐกิจกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอย่างที่ว่า “...⁶⁷ในขณะนี้ทางภาคธุรกิจในประเทศกำลังขวัญเสียอย่างหนัก ขาดความเชื่อมั่นในทางภาคการเมือง...” นายโพธิพงษ์ ลำซำ กล่าวยอมรับหลักการดังกล่าว

โดยสรุปจากการพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลกดดันสมาชิกรัฐสภาต่อร่างรัฐธรรมนูญ 2540 ในหัวข้อต่างๆ ที่ได้กล่าวข้างต้น นั่นคือ กล่าวถึง ลำดับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป ซึ่งได้พรรณานำให้เห็นถึงสภาพการณ์ บริบททางการเมือง ในขณะนั้นว่า มี กลุ่มใด องค์กรใด บุคคลใด เคลื่อนไหวแสดงท่าทีอย่างไรบ้างที่ได้มีส่วนสำคัญต่อการสนับสนุนหรือต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่ก่อนวันอภิปรายร่างจนกระทั่งรับร่างรัฐธรรมนูญต่อจากนั้นก็เป็นการวิเคราะห์หาคิมหาชนภายใต้กรอบหลัก 3 กรอบคือ เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชน, บทบาทของสื่อมวลชนกับมติมหาชน, กลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์กับการโน้มน้าวมติมหาชนตลอดจนการเคลื่อนไหว กดดันสมาชิกรัฐสภา โดยใช้แนวคิดมติมหาชน (Public Opinion) ประกอบการวิเคราะห์ เพื่อที่จะได้เห็นถึงการก่อตัวของมติมหาชน ซึ่งหมายถึง คุณพินิจของบุคคล ซึ่งประกอบขึ้นเป็นกลุ่ม และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมือง หรือกิจการสาธารณะ เพื่อวิเคราะห์ดูแล้วพบว่า เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการก่อตัวของมติมหาชนนั้นคือ ในขณะที่มีการร่างรัฐธรรมนูญตลอดจนการเคลื่อนไหวให้มีการรับร่างรัฐธรรมนูญ เป็นบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย บทบาทของสื่อมวลชนกลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์พบว่า มีบทบาทต่อการหลอมและถ่ายทอดมติมหาชนสู่การตัดสินใจให้ต้องรับร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกรัฐสภาในขณะนั้นอย่างมาก แม้ว่า ในการหลอมและถ่ายทอดมติมหาชนของกลุ่มต่างๆ อาจจะทำให้สมบูรณ์บ้าง ไม่สมบูรณ์บ้าง และอาจบิดเบือนมติมหาชนบ้าง เช่น กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นนักธุรกิจ เชื่อว่า ถ้าผ่านรัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญผ่านจะทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

อย่างไรก็ตามเป็นที่เชื่อแน่เหลือเกินว่า แก่นแท้ของมติมหาชน ยังคงอยู่และในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ของประชาชนหรือมติมหาชนสู่สมาชิกรัฐสภา เพื่อตัดสินใจรับร่างรัฐธรรมนูญ ถ้าปราศจากซึ่งกลุ่มเหล่านี้แล้วก็ยากที่จะคาดคิดไปได้ว่า การถ่ายทอดดังกล่าวจะมีอิทธิพลกดดัน

⁶⁷ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 5/2540. วันอังคารที่ 9 กันยายน 2540, กองกรรมาธิการ.

สมาชิกรัฐสภาได้เพราะร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปขัดกับผลประโยชน์ของเขามากมายคงได้วิเคราะห์ไปแล้วในบทที่ 3 ต่อจากนั้นเพื่อที่จะให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ศึกษา นั่นคือ เรื่องปัจจัยจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ ผู้เขียนก็ได้บรรยายให้เห็นสภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้นว่า มีลักษณะสภาพการณ์เป็นอย่างไร พบว่า สภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้นตกต่ำเป็นอย่างมาก เศรษฐกิจกับกระบวนการตัดสินใจของสมาชิกรัฐสภามีความเป็นเหตุเป็นผลกันอย่างมาก เพราะสภาพปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้านั้น คือ การขาดการมีส่วนร่วมขององค์กรธุรกิจ ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบ เช่น กรณีชกขอกทrophy ในธนาคารกรุงเทพพาณิชย์ การหรือบีบีซี ที่มีบรรดานักการเมืองเข้าไปพัวพันอย่างมาก ปัญหาการควบคุมกลไกการค้าเสรี ตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวกับมาตรการควบคุมที่จะไม่ให้เกิดการผูกขาดและการค้าที่ไม่เป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจเสรี หลักการในการแก้ไขปัญหานี้ก็คือ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคธุรกิจและกิจการเอกชนต่างๆ มีการควบคุมดูแลกันเองให้มากที่สุดก่อนที่รัฐจะกำหนดมาตรการควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่งและโดยนัยนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วางหลักการ เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับภาคการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ผู้แทนราษฎรจะต้องมาจากการเลือกตั้งที่มาจากเสียงของประชาชนอย่างแท้จริงและบริสุทธิ์ยุติธรรมปราศจากการใช้อิทธิพลหรือการซื้อเสียง โดยจัดให้มีคณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งที่เป็นกลาง มีอิสระอย่างแท้จริง รวมทั้งมีอำนาจในการดำเนินการต่างๆ ให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีการแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะดำรงตำแหน่งทางการบริหารเป็นรัฐมนตรีหรือตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ ไม่ได้ คงมีหน้าที่เพียงออกกฎหมายต่างๆ และหากจะเป็นรัฐมนตรีหรือตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวจะต้องลาออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน เพื่อป้องกันการขัดกันของผลประโยชน์ของตนกับของส่วนรวม ตลอดจนมีมาตรการควบคุม ดูแล ตรวจสอบการดำเนินงานของผู้บริหารประเทศที่ประพฤติมิชอบให้สามารถลงโทษหรือถอดถอนได้ โดยการจัดตั้งองค์กรใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น ศาลปกครอง, ผู้ตรวจการรัฐสภา เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้แน่นอนย่อมเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการตัดสินใจของสมาชิกรัฐสภา โดยเฉพาะสมาชิกวุฒิจึงมาจากภาคธุรกิจดังได้กล่าวไปแล้ว

เมื่อมาถึงตรงนี้ ผู้เขียนก็ได้พยายามอธิบายต่อไปว่า ปัจจัยจากมติมหาชนกับสภาพเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ มีอิทธิพลกดดันสมาชิกรัฐสภามากน้อยแค่ไหนอย่างไร ในแง่ของคำอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญในชั้นรัฐสภา จากการอภิปรายร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกรัฐสภาในขณะนั้นชี้ชัดว่าสมาชิกรัฐสภาได้รับแรงกดดันจากปัจจัยหลักสองด้านเหล่านั้นจริงๆ ประกอบนิคยสารต่างประเทศ

ระบุได้ว่า⁶⁸ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านก็ด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองต่างๆ เช่น กลุ่มองค์กรประชาธิปไตย กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนิสิตนักศึกษา หรือแม้กระทั่งทหารก็ยังสนับสนุน ซึ่งท่าทีของสมาชิกรัฐสภา โดยเฉพาะพรรครัฐบาลในขณะนั้นไม่เต็มใจให้ผ่าน นั่นคือการให้ความสำคัญกับมติมหาชน อย่างเห็นได้ชัด และน่าจะสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยกึ่งทางตรงของอัลวิน ทอฟเลอร์ที่ว่า การสร้างระบบการเมืองใหม่สำหรับอนาคตในขั้นที่สอง คือ การใช้หลักของประชาธิปไตยกึ่งทางตรง การเปลี่ยนแปลงจากผู้แทนเป็นใหญ่มาเป็นการที่เราเป็นผู้แทนตัวของเราเอง การรวมสองอย่างเข้าด้วยกัน คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ประชาธิปไตยกึ่งทางตรง⁶⁹

จากตรรกะดังกล่าวข้างต้น เป็นความพยายามของผู้เขียนในการเชื่อมโยงเรื่องเศรษฐกิจ รัฐธรรมนูญมติมหาชนว่า มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเกี่ยวโยงกันอย่างมาก ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงสรุปว่า ปัจจัยจากมติมหาชนประกอบไปด้วยบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มพลังทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป และปัจจัยจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำภายในประเทศ ไปมีอิทธิพล กดดัน สมาชิกรัฐสภาให้รับร่างรัฐธรรมนูญ 2540 จริง

---

⁶⁸ Thailand. "Politics / Social Affairs" Asia Yearbook 1998 : 207

⁶⁹ ทอฟเลอร์ อัลวิน, คลื่นลูกที่สาม. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ นานมีบุ๊คส์.